

INTEGRAATIO VASTATUULESSA

KUINKA BREXIT JA TRUMP-ILMIÖ HAASTAVAT
GLOBALISAATION JA FEDERALISMIN

Sakari Linden

© Suomen Perusta 2016
ISBN 978-952-7145-18-0 (nid)
ISBN 978-952-7145-19-7 (pdf)

SISÄLLYS

Esipuhe	4
1. Johdanto	5
2. Euroopan unionin taustalla ajatus globalisaation väistämättömyydestä	7
3. Euroopan integraatio regionalismin muotona ja globalisaation välivaiheena	11
3.1 Euroopan unionia edeltäneet yritykset yhdentää Eurooppa	12
3.2 Eurooppamieliset ajattelijat integraatioteorioiden ilmentäjinä	13
3.2.1 Federalismi	13
3.2.2 Neofunktionalismi	15
3.2.3 Hallitustenvälisyys	17
4. Yhtenäisen Euroopan vaikeudet	19
4.1 EU:n geopoliittinen perusta	19
4.1.1 Kansat Euroopan geopoliittisena vakiona	20
4.1.2 Saksan ja Ranskan suunta EU:n yhteisen linjan kohtalonkysymyksenä	22
4.2 Euroopan alueiden itsenäisyys- ja autonomialiikkeet ja EU	24
4.2.1 Miten Euroopan integraatio vaikuttaa autonomiaregiimeihin?	25
4.2.2 Itsemääräämisoikeutta tavoittelevien alueiden EU-itsepetos	27
5. Johtopäätökset	29
Lähteet	34

ESIPUHE

Brexit ja Trump-ilmiö osoittavat Euroopan liittovaltiokehityksen ja globalisaation olevan vastatulessa. Brittien päätös irtautua Euroopan unionista oli merkki eurooppalaisten kasvavasta kritiikistä EU:n liittovaltiokehitystä kohtaan. Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi taas osoitti, että tyytymättömyys globalisaatiota kohtaan on laajempi länsimainen ilmiö.

Eurooppa on hajoamassa moneen suuntaan. Talouspoliittiset kysymykset luovat juopaa Etelä- ja Pohjois-Euroopan välille – maahanmuuttoon ja arvoihin liittyvät erimielisyydet taas vievät Itä- ja Länsi-Eurooppaa kauemmaksi toisistaan. Alueelliset itsenäisyysliikkeet taas kasvattavat kannatustaan niin Skotlannissa, Kataloniassa kuin Korsikallakin.

Tässä analyysissä maisteri Sakari Linden tarkastelee Euroopan integraatiota osana globalisaatiota. Analyysissä keskitytään käsittelemään niitä ongelmia, mitä globalisaatioon ja Euroopan integraatioon liittyy kansojen itsemääräämisoikeuden ja geopolitiikan näkökulmasta. Integraation ongelmat näyttävätkin osoittavan ettei talouden, kulttuurin ja geopolitiikan osalta liian erilaisia valtioita ole mahdollista sovittaa yhteen tiivistyvässä liittovaltiossa.

Kritiikki Euroopan unionia kohtaan kytee monin paikoin Euroopassa. Ranskassa käydään keväällä 2017 presidentinvaalit, jossa Kansallisen rintaman EU-vastainen ehdokas Marine Le Pen on vahvoilla. Saksassa taas käydään syksyllä 2017 liittopäivävaalit, jossa mitataan Merkelin maahanmuutto- ja Eurooppapolitiikan kannatus. Muun muassa Alankomaissa on esitetty vaatimuksia EU-jäsenyyttä käsittelevän kansanäänestyksen järjestämisestä.

Suomen Perusta -ajatuspaja toivoo, että tämä analyysi auttaa lukijaa hahmottamaan niitä ongelmia mitä liittovaltiokehitykseen ja globalisaatioon liittyy geopolitiikan ja kansallisen suvereniteetin näkökulmasta.

Helsingissä 23.11.2016

*Simo Grönroos
Suomen Perusta -ajatuspaja
toiminnanjohtaja*

1. JOHDANTO

”EU kestää, koska sille ei ole vaihtoehtoa”, totesi Suomen Ulkopoliittisen instituutin johtaja Teija Tiilikainen huhtikuussa 2016. Tiilikaisen lausunto ajoittui ajankohtaan, jolloin Euroopan unionissa pidätettiin hengitystä Yhdistyneen kuningaskunnan lähestyvän EU-kansanäänestyksen suhteen. Samaan aikaan unioni oli myös kohdannut samanaikaisesti usean kriisin, jotka liittyivät euroalueeseen, maahanmuuttoon ja ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Lopulta se tapahtui. Britanniaa kuului kesäkuun 23. päivän aamuna uutinen, jokaAVISUTTI koko Eurooppaa. Britit olivat päättäneet äänestää maansa EU-eron puolesta. Kehityskulku kohti lopputulosta oli alkanut tammikuussa 2013, jolloin maan yhä ankarammin EU-vastainen ilmapiiri oli pakottanut pääministeri David Cameronin lupaamaan kansalaisille kansanäänestyksen maan EU-jäsenyydestä. David Cameron sai lupauksensa ansiosta itselleen jatkokauden pääministerinä, mutta joutui kansanäänestyksen vuoksi eroamaan hävittyään kampanjansa EU:ssa pysymisen puolesta.

Ajatus Britannian EU-erosta sai alkukipinänsä kansalaisten tunteesta siitä, että yhteen muottiin sullottu EU-politiikka ei enää vastannut brittien mielentymyksiä poliittisista valinnoista. Brittien liberaalit talousmielitykset ja toiveet kireämmästä maahanmuuttopolitiikasta törmäsivät yhteen kasvavan EU-tason sääntelyn ja Saksan liittokansleri Angela Merkelin viitoittaman avoimien ovien turvapaikkapolitiikan kanssa.

Vain vähän reilut neljä kuukautta Brexit-äänestyksen jälkeen makeasti torkkuvien globaalisti ajattelevien liberaalien silmiin välähti jo toinen massiivinen painajainen. Tällä kertaa painajainen järkytti EU-integraation lisäksi myös koko globalisaatioksi kutsutun ilmiön tulevaisuutta. Donald Trump valittiin 8. marraskuuta 2016 Yhdysvaltojen presidentiksi maahanmuuton, vapaakaupan ja globaalit instituutiot kyseenalaistavalla kampanjalla.

Teija Tiilikaisen toteamus sisälsi korostetun annoksen itseluottamusta. Siitä välittyi ajatus, että EU ja koko globalisaatiokehitys ovat vääjäämättömiä. Brexit oli kuitenkin todistus siitä, että yksi linja ei enää miellyttänytäkään kaikkia unionin jäsenvaltioita. Sen jälkeen eri maiden politiikkaa ja taloutta käsittelevät sanoma- ja aikakauslehdet ovatkin täyttyneet analyyseistä siitä, miksi globalisaatio on uhattuna ja ketkä sitä uhkaavat.

Ajatus EU:n liittovaltiokehityksen ja globalisaation vääjäämättömyydestä ei ole uusi. Jo 1980-luvulla Ison-Britannian pääministeri Margaret Thatcher lanseerasi sloganin *There is no alternative* (Ei ole vaihtoehtoa, lyhenne TINA). Thatcherin mukaan hänen ajamansa uusliberaali talouspolitiikka, joka sisälsi

ajatuksen markkinoiden vapaudesta, vapaakaupasta ja talouden globalisaatiosta, on paras tai jopa ainoa kehittyneiden yhteiskuntien tapa kehittyä. Ajatusta tuki Francis Fukuyama vuonna 1992 julkaisemassa kirjassaan *The End of History and the Last Man*, jonka kantava ajatus oli, että liberaali demokratia oli voittanut kommunismin ja kilpailu eri yhteiskunnallisten järjestelmien välillä oli ohi.

Samalla tavalla kuin Thatcher ja Fukuyama, niin myös EU:n liittovaltiokehityksen ja globalisaation kannattajat ovat nähneet ajamansa linjan olevan ainoita vaihtoehtoja. Nykypäivän EU:ssa vaihtoehdottomuus on ulotettu kattamaan myös euroalueen olemassaolon ja avointen rajojen maahanmuuttopolitiikan. Margaret Thatcher ei itse kuitenkaan ollut EU-liittovaltion kannattaja. Hänen konservatiivipuolueensa avasikin sen *Pandoran lipkaan*, joka kesäkuussa 2016 osoitti vääräksi uskomuksen siitä, että Euroopan unionille ei ole olemassa vaihtoehtoja.

Brexitin jälkeen Euroopan unionin tulevaisuus näyttää hyvin synkeältä. Yhdistyneen kuningaskunnan esimerkki voi hyvin rohkaista muita jäsenmaita aloittamaan oman eroprosessinsa unionista. Mikä maa ehtii seuraavaksi? Jonossa ovat monien mielestä ensimmäisinä Hollanti ja Ranska. Ne voivat keväällä 2017 pidettävien parlamentti- ja presidentinvaaliensa jälkeen saada johtajat, jotka ovat luvanneet järjestää kansanäänestykset maidensa EU-jäsenyyksistä.

Euroopan unionia repii rikki jo niin monta ristiriitaulottuvuutta, että liittoa on vaikea pitää kasassa. Aivan kuten Suomen Perusta on nostanut esille, unionia repivät hajalle eriävät näkemykset euroalueen tulevaisuudesta ja maahanmuuttopolitiikasta. Raha- ja maahanmuuttopolitiikan lisäksi erityisesti unionin läntisten ja itäisten jäsenmaiden välille on syntynyt riitoja arvopolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Venäjä-pakotteet ja muut ulkopoliittikan ristiriidat puolestaan koettelevat Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan uskottavuutta.

Euroopan integraatio ja erityisesti Euroopan unionin liittovaltiokehitys ovat osa globalisaatioprosessia. EU:n horjuessa ja koko globalisaation yskähdellessä on tärkeää käydä niiden logiikka läpi ja paikantaa niiden ongelmakohdat. Tämän jälkeen on mahdollista analysoida, voidaanko ongelmat korjata vai missä määrin prosessia on purettava tasapainon löytämiseksi.

2. EUROOPAN UNIONIN TAUSTALLA AJATUS GLOBALISAATION JA YLIKANSALLISEN PÄÄTÖKSEN- TEON VÄLTTÄMÄTTÖMYYDESTÄ

Globalisaation, jossa tavarat, pääoma, ihmiset, ajatukset ja tiedot kulkevat yhä vapaammin valtioiden ja yhteiskuntien välillä, sanotaan muuttaneen valtioiden kansainvälistä toimintaympäristöä. Valtioiden kerrotaan olevan yhä enemmän liitoksissa toisiinsa ja riippuvaisia toisistaan, millä on ollut vaikutusta myös kansainväliseen oikeusjärjestelmään.

Aikaisemmin kansainvälinen oikeus käsitteli itsenäisten valtioiden kahdenvälistä suhteita, kun taas nykyisin monenvälisten sopimusten ja kansainvälisten järjestöjen katsotaan vastaavan tarpeeseen koordinoidusta ja yhdenmukaisesta valtioiden toiminnasta useilla kansainvälisen politiikan osa-alueilla.

Globalisaation myötä valtioiden keskinäisriippuvuuden tason sanotaan kasvaneen. Sen vuoksi kansainvälisessä järjestelmässä on ollut painetta kehittää yleismaailmallisia normeja vastauksena maailmanlaajuisiin haasteisiin, joiden väitetään vaarantavan kaikkien maiden ja ihmisten tulevaisuuden riippumatta siitä, missä toiminta tapahtuu. Esimerkkeinä koko ihmiskuntaa koskevista haasteista mainitaan usein ympäristöongelmat, terrorismi ja kansainvälinen rikollisuus. Vahingollista toimintaa hillitsevien kansainvälisten normien luomisessa epäonnistumisen pelätään luovan järjestelmään vapaamatkustajailmiön, jossa ne valtiot, jotka eivät halua sitoa itseään kansainväliseen normijärjestelmään, eivät osallistu kansainvälisten ehkäisytoimien kustannuksiin.

Valtioiden välinen keskinäisriippuvuus on herättänyt kysymyksen siitä, pitäisikö valtioiden toimintaa kansainvälisessä järjestelmässä säännellä sitovien kansainvälisten instituutioiden avulla. Olemassa olevista kansainvälisistä instituutioista moni näkee Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen olevan ihanteellisin instituutio edustamaan valtioita ja tekemään niitä koskevia sitovia päätöksiä.

Tarve saada kehitettyä yleismaailmallisia normeja törmää kuitenkin vastakkaiseen voimaan, valtion suvereniteettiin, joka on perinteisesti ollut kansainvälisen oikeusjärjestelmän keskeinen käsite. Periaate valtion suvereniteetista toimii hyvin kansainvälisen politiikan perinteisillä osa-alueilla. Kansallinen suvereniteetti edistää maailman monimuotoisuutta ja antaa valtioille mahdollisuuden omien tavoitteidensa mukaisiin valintoihin.

Globalisaation ja ylikansallisen päätöksentekojärjestelmän kannattajien mielestä kansallinen suvereniteetti kuitenkin estää tehokkaan vastaamisen kansainvälisiin uhkiin. Kansallisen suvereniteetin vuoksi on lähes mahdotonta kehittää kaikkia valtioita sitovia sääntöjä. Yhdysvaltalaisen kansainvälisen oikeuden professorin Jonathan Charneyn mukaan täysi itsemääräämisoikeus saattoi olla hyväksyttävää menneisyydessä, jolloin yhdelläkään valtiolla ei ollut

mahdollisuutta uhata kansainvälistä yhteisöä kokonaisuudessaan. Tänä päivänä Charneyn mukaan kasvavassa määrin vaarallisten ja potentiaalisesti tuhoisien kansainvälisten uhkien vuoksi täysi itsenäisyys ei valtioille kuitenkaan ole toivottavaa ja se voi mahdollisesti olla jopa katastrofaalista.

Ylikansallista valtioita sitovaa päätöksentekojärjestelmää kannattavien *globalistien* mielestä maailma tulee siis nähdä kokonaisuutena, jotta uusiin kansainvälisiin ughiin voidaan vastata. Tätä perustellaan syynä kasvavalle innolle löytää keinoja luoda kansainvälisesti sitovaa lainsäädäntöä. Globalistien mukaan keskinäisriippuvaisten valtioiden maailma voi toimia tehokkaasti ainoastaan silloin, kun on olemassa ylikansallinen lakiasäätävä instituutio, joka muuntaa valtioiden konsensuksessa hyväksymät periaatteet globaaleiksi järjestyssäännöiksi ja velvoittaviksi normeiksi huolimatta joidenkin toisin ajattelevien valtioiden vastustuksesta.

Globalisaatio on siis uhka kansalliselle suvereniteetille. Globalistit kannattavat kansainvälisten instituutioiden kykyä säännellä kansainvälisiä asioita hyväksymällä lakeja ja sääntöjä, jotka heidän mukaansa kasvattavat valtioiden välisten suhteiden ennustettavuutta ja vakautta ja estävät konflikteja kansainvälisessä järjestelmässä.

Kansainvälisellä oikeusjärjestelmällä on omat tunnistamissääntönsä, jotka määrittävät miten säännöt astuvat voimaan lakeina. Tunnistamissäännöt sääntelevät kansainvälisen oikeuden kehitystä ja ne sitovat kaikkia valtioita kansainvälisen oikeusjärjestelmän jäseninä. Lainsäätämisprosessiin liittyvät päätöksentekovaatimukset puolestaan vaikuttavat mahdollisuuteen säätää yleismaailmallisia sääntöjä. Vaatimus yksimielisyydestä vähentää mahdollisuuksia siihen huomattavasti.

Pääsyyt kansainvälisten instituutioiden kyvyttömyydelle säätää kaikkia valtioita sitovia lakeja ovat kuitenkin poliittisia. Realistisen viitekehyksen kautta maailmaa tarkastelevat valtiot pyrkivät maksimoimaan oman valtansa ja turvallisuutensa, minkä vuoksi ne pyrkivät välttämään tilanteita, joissa ne joutuisivat sitoutumaan vastustamiinsa päätöksiin.

Neuvostoliiton tiedeakatemiassa ja myöhemmin Yhdysvaltojen ja Euroopan yliopistoissa uransa tehneen kansainvälisen oikeuden tutkija Gennadi Danilenkon mukaan kansainvälinen oikeusjärjestelmä tarvitsee ennen muuta yhtenäisyyttä, vakautta ja varmuutta. Hänen mukaansa ainoastaan yleiset monenväliset sopimukset, joita kannattaa suuri joukko valtioita, voivat johtaa yleisesti kansainvälisesti tunnustettuihin soveltamissääntöihin ja ainoastaan sen jälkeen, kun niiden pohjalta on syntynyt uutta kansainvälistä tapaoikeutta.

Perinteistä kansainvälistä oikeutta heijastaa hyvin kaksi periaatetta. Ensinnäkin, valtioille syntyy kansainvälisistä sopimuksista velvoite ainoastaan silloin, kun valtio on hyväksynyt sen. Valtiota ei siten voi sitoa sopimusvelvoiteisiin ilman hyväksymistään. Perinteisen käsityksen mukaan kansainvälisten

järjestöjen toimielimet ovat foorumeja, joissa on mahdollista luoda yleismaailmallisia sääntöjä, joiden avulla vastata maailmanlaajuisiin uhkakuihin. Niistä syntyviin sopimuksiin tarvitaan kuitenkin jokaisen valtion suostumus tai muussa tapauksessa maailmaan syntyy kansainvälisen sopimuksen kannalta tyhjiöitä.

Kansainvälisille instituutioille halutaan jakaa enemmän lainsäädäntövaltaa juuri sillä perusteella, että ne voivat toimivaltuudellaan vastata tehokkaammin maailmanlaajuisiin ongelmiin. Niiden halutaan muuntavan valtioiden muodostaman näihin ongelmiin liittyvän konsensuksen valtioita sitoviksi kansainvälisiksi laeiksi ja säännöiksi. Maailmanlaajuista lainsäädäntöauktoriteettia kannattavien globalistien mielestä näitä kaikkia valtioita sitovia kansainvälisiä lakeja ja sääntöjä pitää voida säätää myös huolimatta joidenkin valtioiden kovasta vastustuksesta. Heidän mielestään kansainvälisiä sopimuksia vastustavat valtiot tulee myös velvoittaa toimeenpanemaan säädettävien kansainvälisten sopimusten sisältö.

Globalistien kansainvälistä järjestelmää koskevassa ajattelussa on merkittäviä puutteita. He eivät ota huomioon tai ainakaan ilmaise selvästi, miten toimeenpannaan kansainvälisten instituutioiden kaikkia valtioita koskevat päätökset myös niiden valtioiden osalta, jotka jäävät päätöksenteossa häviäjän osaan. Millä keinoin saadaan päätöksenteossa häviävät valtiot, jotka kieltäytyvät toimeenpanemasta kansainvälisen instituution vastoin heidän kantaansa tekemiä päätöksiä, pakotettua toimeenpanemaan päätökset?

Maailmaan mahtuu suuri joukko valtioita, joilla kaikilla on omat intressinsä, jotka syntyvät niiden maantieteellisestä asemasta sekä kielellisestä, kulttuurisesta, uskonnollisesta sekä muista syistä syntyvästä taustasta. Globalisaation ja ylikansallisen päätöksentekojärjestelmän kannattajat haluavat siis asettaa kaikki valtiot samaan muottiin huolimatta siitä, mitä vaikutuksia kaikille valtioille syntyisi yhdenmukaisista ylikansallisista päätöksistä. Koska on oletettavaa, että ylikansallisella tasolla hyväksytyjen lakien vaikutukset eroavat suuresti valtiosta toiseen, on sen vuoksi myös oletettavissa, että itselleen epäedullisia ylikansallisia lakeja toimeenpanemaan joutuvat valtiot alkavat myös vastustamaan järjestelmää.

Kansainvälinen oikeusjärjestelmä, jossa lait syntyvät suoraan kansainvälisten instituutioiden päätöksistä ilman niiden varmennettua yhteensopivuutta valtioiden käytännöistä syntyvän tapaoikeuden kanssa, heikentäisi vakavasti kansainvälisen oikeuden uskottavuutta. Tämän johdosta maailma muuttuisi huomattavasti epävakammaksi ja epäyhtenäisemmäksi.

Kehitys kohti ylikansallista päätöksentekojärjestelmää luo maailmanlaajuisesti suurta epävakautta, sillä se asettaa taustoiltaan hyvin erilaiset maat samaan muottiin. Kaikessa globalisaatioon liittyvässä dynamiikassa on läsnä laaja halu kontrolloida asioita. Globalistit haluavat asettaa eri politiikan osaluheet harvojen toimijoiden kontrolliin. Kaiken taustalla on ajatus kaaoksesta,

joka syntyisi ilman asiantuntevien eliittien kontrollia.

Globalisaation nimissä myös esimerkiksi kansainväliselle kaupalle on haluttu luoda globaalit instituutiot. Kansainvälisiä ilmastoneuvotteluja halutaan vauhdittaa uhkaamalla monenvälisistä sopimuksista ulos jääviä valtioita pakotteilla. Globalisaatiointo voisi olla paremmin perusteltavissa, jos globalisteilla olisi osoittaa, että itsenäisyydestään kiinni pitävillä valtioilla olisi vaikeuksia. Miksi Euroopan unionin ulkopuolelle jättäytyneille Norjalle, Islannille ja Sveitsille löytyy kauppakumppaneita? Vai onko niiden kauppapolitiikka jopa niille itselleen paremmin sopivaa, koska voivat itse määritellä ehtonsa neuvotteluissa eri valtioiden kanssa?

Globalistien olisi selitettävä uskottavuutensa säilyttääkseen, miksi kansainväliset sopimukset, jotka kauan loivat perustan kaikille valtioidenvälisille suhteille, yhtäkkiä olisivat vanhentuneet. Tässä vaarana heidän kannaltaan on koko globalistisen kuplan puhkeaminen. Itsenäisten valtioiden välisten suhteiden kannustin kun on aina ollut tarve ja vapaa tahto. Mikä on se tekijä, joka yhtäkkiä olisi tehnyt valtion itsenäisyyden vanhanaikaiseksi ilmiöksi? Miksi edelleen kaikissa maanosissa on hyvin pärjääviä itsenäisiä valtioita?

Euroopan integraatio on globalisaation osavaihe, jonka yhteydessä näkyvät samat ongelmat kuin globalisaatiossa laajemmin. Euroopan integraatiosta parhaimpana esimerkkinä liian erilaisten maiden asettamisesta samaan muottiin on euroalue ja sen aiheuttamat ongelmat jäsenmaidensa kansantalouksille.

3. EUROOPAN INTEGRAATIO REGIONALISMIN MUOTONA JA GLOBALISAATION VÄLIVAIHEENA

Globalisaation ja alueelliseen yhdentymiseen pyrkivän regionalismin suhde ei ole yksiselitteinen. Regionalismi on nähty joko avoimena alueellisen yhteistyön mallina, joka pyrkii integroitumaan osaksi maailmantaloutta, tai vaihtoehtoisesti vastareaktionä globalisaatiolle. Vastareaktionä regionalismin tarkoitus on luoda riittävän suuri yksikkö, joka kykenee toimimaan vastavoimana muille yhteneville suuralueille ja vastustamaan globalisaation kielteisiä vaikutuksia alueen valtioille.

Tämän analyysin tarkoitus ei ole pohtia, onko Euroopan integraatio osa globalisaatiota vai vastareaktio sille. Olennaista on, että suunta globalisaatiossa ja Euroopan integraatiossa on sama: rajoja poistetaan ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja pääoman liikkeitä. Samalla kummassakin ilmiössä valtaa ke-räänntyy ylikansalliselle tasolle harvoihin keskuksiin. Globalisaatioon ja regionalismin liittykin samanlaisia ilmiöitä ja ongelmia.

Ajatus yhtenäisestä Euroopasta ei ole uusi. Yhtenäistä Eurooppaa havitel-leiden johtajien mielessä esikuvana on välkkynyt aikaisemmin Intia ja Kiina ja myöhemmin erityisesti Amerikan Yhdysvallat. Sekä Intian että Kiinan erottaa Euroopan valtioista siitä, että ne eivät ole kansallisvaltioita, vaan monikansal-lisia kulttuureja, jotka historia ja maantiede ovat muovanneet valtioiksi, joihin on vuosisatojen kuluessa myös kehittynyt yhtenäinen identiteetti.

Intian ja Kiinan kehitys on siis eronnut täysin kehityksestä Euroopassa. Toisin kuin Intiaan ja Kiinaan, Eurooppaan ei koskaan ole muodostunut yhtä keskusta, joka olisi valvonut ja säädellyt sen kehitystä. Eurooppa onkin aina ollut monien valtakeskusten maanosia. Kansatieteilijöiden mukaan syynä tähän on ollut maan-tiede, sillä Euroopassa toisistaan eristyviä alueellisuutta ovat edistäneet maanosaa halkovat vuoristot ja syvälle sisämaahan tunkeutuvat merenlahdet.

Amerikan Yhdysvallat puolestaan on ollut maahanmuuttajien maa, jolla kuitenkin on koko Eurooppaan verrattuna hyvin yhtenäinen tausta. Kuten kuuluisa yhdysvaltalainen politiikan tutkija Samuel Huntington on osoittanut hyvin vuonna 2004 julkaistussa teoksessaan *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*, Yhdysvaltojen valtiollinen perusta on muo-toutunut sen yhteisen perinnön varaan, jonka ovat luoneet valkoiset, englantia puhuvat protestantit. Lisäksi sen osavaltiot ovat muovautuneet yhteen suhteellisen lyhyen historian aikana. Huntingtonin mukaan Yhdysvallat on 2000-luvulla uudessa tilanteessa, kun sen sisälle on ensimmäistä kertaa muo-dostunut profiililtaan selvästi muusta yhteiskunnasta erottuva väestöryhmä: espanjankieliset latinot.

3.1 Euroopan unionia edeltäneet yritykset yhdentää Eurooppa

Frankkien kuningasta Kaarle Suurta (768–814) kutsuttiin aikanaan muun muassa ”Euroopan kunnioitetuksi päämieheksi” ja ”Euroopan kuninkaaksi ja isäksi”. Paavi kruunasi hänet Roomassa keisariksi joulupäivänä 800 halutesaan herättää henkiin Länsi-Rooman keisarikunnan vastapainoksi Bysantille.

Euroopan yhdentymisen kannattajat ovat nähneet mahdollisuuden esitellä Kaarlen nykyisen Euroopan unionin edeltäjän luojana sillä perusteella, että hänen valtakuntansa rajat seuraavat yllättävän tarkasti Euroopan hiili- ja teräsyhteisön vuonna 1951 perustaneiden kuuden valtion rajoja. Aachenin kaupunki onkin jakanut vuodesta 1950 lähtien Kaarlen muistoksi Charlemagne-palkintoa Euroopan yhdentymisessä ansioituneille henkilöille.

Totuus on kuitenkin, että Kaarle ei mitään yhtenäistä Eurooppaa luonut, vaan sotimalla laajensi isältään perimäänsä valtakuntaa. Sen asukkaiden tuli totella itsevaltaista keisaria ja tämän vasalleja. Kaarle Suuren valtakunta kesti vain muutaman vuosikymmenen ja vuonna 843 se jaettiin kolmen keisarin pojanpojan kesken.

Kaarlen jälkeen seuraavana Euroopan yhdistäjänä pidetään Napoleonin. Kaarlen tavoin hänkin käytti sotavoimia hyväkseen mantereen osia yhdistääkseen. Laajimmillaan Euroopan 167 miljoonasta asukkaasta 82 miljoonaa eli lähes puolet asui Napoleonin keisarikunnassa.

Napoleon piti omaa keisarikuntaansa Kaarle Suuren valtakunnan perillisenä. Kaarlen tavoin hänkään ei rakentanut valtakuntaansa keskenään tasa-arvoisten valtioiden ja kansojen liitoksi, vaan uusia alueita kylmästi valloittamalla. Valtakuntansa uusia alueita hän hallitsi nimittämällä niiden valtaistuimelle veljiään tai sukulaisiaan. Ne olivat hänen Suuren Kansakuntansa, *La Grande Nationin*, satelliitteja.

Nykypäivän EU:sta Napoleonin ajoilta muistuttaa tapaus, jossa hollantilaiset äänestivät syyskuussa 1801 uudesta Napoleonin heille laadittamasta perustuslaista. Hollantilaiset torjuivat perustuslain äänin 16 000 puolesta ja 25 000 vastaan. Napoleon kuitenkin tulkitsi äänestyksen voitokseen laskeamalla 347 000 äänestänyttä jättäneitä henkilöä perustuslain tukijoiksi. Vähän samaan tapaan hollantilaiset äänestivät kesällä 2005 EU:n uudesta perustuslaista. Huolimatta siitä, että hollantilaisista 61,5 prosenttia asettui vastustamaan perustuslakia, jatkoi EU prosessia ainoastaan nimeämällä sopimuksen uudelleen ja hyväksyttämällä sen Hollannin ohella muissa kansallisissa parliamenteissa.

Poliittista merkitystä enemmän sekä Kaarle Suurella että Napoleonilla on ollut Euroopalle kulttuurista merkitystä. Kaarle Suuren valtakunta rikastutti eurooppalaista elämänmuotoa, uskontoa ja kulttuuria elvyttämällä maanosan arkkitehtuuria, taiteita ja kirjallisuutta. Kaarlen aikana, jota myös ”karolingien

renessanssiksi” kutsutaan, myös yhdenmukaistettiin käsikirjoituksissa käytetty kirjaimisto ja otettiin käyttöön isojen kirjainten rinnalle pienet kirjaimet.

Napoleonin laatimat ja kodifioimat lait, *Code Napoléon*, muuttivat manereurooppalaisten käsitystä muun muassa perhe- ja omistusoikeudesta ja korvasivat entiset ristiriitaiset ja usein vanhentuneet lait. Code Napoléon on jäänyt usean maan lainsäädännön perustaksi. Napoleon myös järkipäristi Ranskan hallintoa, uudisti mitat ja otti käyttöön desimaalijärjestelmän. Napoleonin yhteiskunnallinen merkitys onkin ylittänyt hänen sotilasvoittojensa merkityksen.

3.2 Eurooppamieliset ajattelijat integraatio-teorioiden ilmentäjinä

Tarvetta Euroopan yhdentymiselle ja integraatiolle on perusteltu ja kuvailtu monesta eri näkökulmasta. Poliitiikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksen näkökulmasta Euroopan integraatiota on kuvattu integraatioteorioiden avulla, joista keskeisimmät ovat federalismi, neofunktionalismi ja liberaali hallitustenvälisyys.

Yhtenäisestä Euroopasta ovat haaveilleet myös monet filosofit ja kirjailijat. 1800-luvulla yleiseen käyttöön tuli käsite Euroopan Yhdysvalloista. Ajatus siitä, voiko Eurooppa muodostua Amerikan Yhdysvaltojen tapaiseksi yhtenäiseksi liittovaltioksi, on jakanut eurooppalaisten ajattelijoiden näkemyksiä jo kahden sadan vuoden ajan. Heidän näkemyksensä on mahdollista jaotella sen mukaan, edustaako heidän ajattelunsa federalismia, neofunktionalismia vai liberaalia hallitustenvälisyyttä.

3.2.1 Federalismi

Federalismi saattaa tarkoittaa eri ihmisille eri asioita, mutta sitä yhdistää ainakin kolme yhteistä ominaispiirrettä. Federalismi on ensinnäkin enemmän normatiivista kuin analyttistä. Toiseksi federalismin kannattajat ovat laajasti samaa mieltä siitä, että kansallisvaltiot ovat menettäneet olemassaolonsa oikeutuksen, koska ne eivät kykene takaamaan kansalaistensa poliittista ja taloudellista turvallisuutta. Kolmanneksi, federalistit ovat yhtä mieltä siitä, että federaation, joka koostuu kahdesta tai useammasta hallinnon tasosta, tulee syntyä sen jäsenten vapaasti luovuttaessa valtaansa federaation keskushallinnolle, ei voimankäytön tuloksena. Federalismin on siten katsottu tuovan yhteen aikaisemmin erilliset ja itsenäiset maantieteelliset yksiköt, jotka yhdessä muodostavat uuden liiton ja jakavat keskushallinnon, jonka alaisuudessa sen osat säilyttävät osan valtaoikeuksista.

Federalistien näkemykset siitä, millaisin keinoin tavoitteena olevaan Euroopan liittovaltioon tulisi päästä, vaihtelevat. Klassiset federalistit pitivät

parhaimpana nopeaa perustuslaillista lähestymistapaa, jossa poliittinen eliitti tekee perustuslaillisen vallankumouksen. Euroopan liittovaltiota hahmotelleet Altiero Spinelli ja Ernesto Rossi puolestaan korostivat laajan kansanliikkeen merkitystä etenemisessä kohti liittovaltiota, sillä ilman sitä federaation hallinnolta puuttuisi legitimitetti.

Federalistit korostavat sitä haastetta, joka syntyy Euroopan yhtenäisyyden ylläpitämisestä ja moninaisuuden hallinnasta. Federalistien mielestä maanosan monimuotoisuutta tulisi hallita korostamalla *acquis communautaire*n, EU:n yhteisen lainsäädännöllisen perustan, merkitystä sekä siirtämällä toimivaltaa unionin instituutioille.

Filosofi Claude Henri de Saint-Simon (1760–1825) hahmotteli Napoleonin jälkeisen Euroopan rakenteita. Saint-Simon näki kansallisvaltioiden rajat ylittävän patriotismin, joka merkitsi Euroopan yhteisten etujen asettamista kansallisten etujen edelle, olevan edellytyksenä Euroopan yhtenäisyydelle. Hänen mukaansa yhteisiä eurooppalaisia instituutioita ei myöskään voi syntyä, ellei niille ole olemassa edellytyksiä tai kansalaisia, joilla on sen toiminnan edellyttämät valmiudet.

Saint-Simonin näkemys eurooppalaisuudesta oli hyvin elitistinen. Hänen mielestään perustettavan Euroopan parlamentin jäseniksi voitaisiin hyväksyä vain henkilöitä, joiden suhteet, kokemukset ja työn arvo eivät rajoittuisi heidän kotimaahansa, vaan ulottuisivat koskemaan myös muita kansoja. Saint-Simonin mukaan vain tällaiset ”todelliset eurooppalaiset” kykenisivät omaksumaan yhteisesti hyväksyttävissä olevia näkökantoja ja tuntemaan sitä yhteisvastuuta, jonka tulee elähdyttää Euroopan parlamenttia. Parlamentin yleiskokouksen jäseniksi hän halusi otettavan ainoastaan liikemiehiä, tiedemiehiä, tuomareita ja hallintovirkamiehiä.

Euroopan parlamentille Saint-Simon kaavaili laajoja valtaoikeuksia. Parlamentilla piti hänen mielestään olla oikeus periä Euroopan valtioliitolta kaikki tarpeellisiksi katsomansa verot ja hallinnoida kaikkia Euroopan kansoja palvelevia yrityksiä. Euroopan parlamentilla tuli Saint-Simonin mielestä olla yleiskokouksen lisäksi myös ylähuone, jonka jäseniksi Euroopan kuningas olisi kutsunut vauraimmat maanomistajat.

Kenties kaunopuheisinta ja idealistisinta suhtautumista Euroopan yhdenytymiseen edusti 1800-luvun ranskalainen menestyskirjailija Victor Hugo. Hugo ilmaisi Eurooppa-aatteensa seuraavalla tavalla:

Ihmiskunta marssii alati kohti rauhaa, jopa sodan kautta. Vallitsevan vihamielisyydenkin lävitse näen jo selvästi, kuinka maailmanlaajuinen veljeys on syntymässä.

Sitä ennen meillä on Vanhan maailman kruununa Euroopan Yhdysvallat aivan niin kuin Amerikan Yhdysvallat kruunaa Uuden maailman. Valloitushalun korvaa halu tietää ja oppia, keisareiden katalan veljeilyn korvaa kansojen antelias

veljeys. Uudessa kotimaassamme ei ole rajoja, sen budjettivaroilla ei ylläpidetä loisia, tavaroista ei makseta tulleja, puomit eivät rajoita matkustusta, koululaitos ei tyhennä oppilaita, nuorisoa ei suljeta kasarmeihin, rohkeutta ei koetella taistelukentillä, oikeutta ei jaeta mestauslavoilla, murhat eivät uhkaa elämää, suukapulat sananvapautta, sorron ies omaatuntoa, opinkappaleet eivät vääristä totuutta, Jumala ei tarvitse pappia, taivas helvettiä, rakkaus vihaa. (...)

Eurooppalaisen federalismin yksi merkittävimmistä ajattelijoina on italialainen Altiero Spinelli. Benito Mussolini karkotti Spinellin, entisen kommunistin, poliittisena vastustajanaan Ventotenen vankilasaarille vuonna 1927. Yhdessä radikaalin taloustieteilijän Ernesto Rossin kanssa hän laati vuonna 1941 *Ventotenen manifestin*, jossa esitettiin Euroopan liittovaltion perustamista kansallisvaltioiden tilalle. Spinellin mukaan pysyvä rauha voitaisiin taata Euroopan asukkaille vain ohjaamalla kansalliset intohimot uusiin muotteihin.

Ventotenen manifestissa Euroopan liittovaltiolle kaavailtiin muun muassa yhteisiä puolustusvoimia, tuomioistuinta ja laajaa sosiaalipoliittista ohjelmaa yhteiskuntien ja elinkeinoelämän radikaaliksi uudistamiseksi. Spinelli oli perustamassa vuonna 1943 *Movimento Federalista Europeoita*, Euroopan federalistiliikettä. Siinä hänen edustamansa vasemmistolainen federalismi kietoutui yhteen oikeistolaisen federalismin kanssa, jota oli Italiassa edustanut esimerkiksi Fiat-autotehtaiden perustaja Giovanni Agnelli. Agnelli oli aikaisemmin julkaisemassaan kirjasessa niin ikään vaatinut Euroopan Yhdysvaltojen perustamista. Hänen mielestään vain rajat avaamalla vapaalle vaihdannalle kumoamalla tullimuurit eurooppalaiset voisivat hyödyntää keskinäistä työnjakoaan ja sijoittaa teollisuuslaitokset sinne, missä tuotannon edellytykset olisivat edullisimmat.

3.2.2 Neofunktionalismi

Neofunktionalismi syntyi teoreettiseksi viitekehykseksi federalismin epäonnistuttua selittämään tarkemmin, millä keinoin päästä tavoitteena olleeseen Euroopan liittovaltioon. Neofunktionalismin keskeiset oletukset liittyvät siihen, että:

1. Integraatio on prosessi, joka etenee ajan kuluessa ja jolla on oma dynamiikkansa
2. Alueelliselle integraatiolle tyypillisiä ovat ylikansalliset toimijat, jotka rakentavat hallitusten- ja hallintojenvälisiä koalitioita
3. Päätöksiä tekevät rationaaliset ja itsekkäät toimijat, joilla on kyky oppia kokemuksestaan ja vaihtaa valintojaan
4. Kasautuva päätöksenteko on merkitykseltään tärkeintä

Neofunktionalistinen käsitys muutoksesta voidaan tiivistää käsitteeseen läikkymisestä (spillover). Toiminnalliset läikkymispaineet syntyvät, kun alkupe-
räinen tavoite on mahdollista varmistaa vain ottamalla askel eteenpäin in-
tegraatioissa. Tässä kohti neofunktionalismi korostaa politiikan osa-alueiden
keskinäisriippuvuutta. Valtioiden keskinäisriippuvuudesta johtuen tiettyjä
haasteita on mahdoton ratkaista kansallisella tasolla, minkä vuoksi poliitikko-
jen arvioidaan haluavan edistää ylikansallisen tason integraatiota. Neofunktio-
nalismiin kuuluu oletus, että tämä johtaa asteittaiseen oppimisprosessiin, jossa
poliittiset eliitit muuttavat odotuksensa, poliittisen toimintansa suunnan ja
uskollisuutensa kohti uutta Euroopan keskusta.

Neofunktionalismi kiinnittää erityistä huomiota ylikansallisiin instituuti-
oihin, jotka omaa valtaansa kasvattaakseen ryhtyvät integraation asiamiehiksi.
Perustamisensa jälkeen neofunktionalistit olettavat ylikansallisten instituuti-
oiden alkavan elää omaa elämäänsä ja pystyvän tehokkaasti estämään perus-
tajiensa kontrolloimispyrkimykset. Euroopan integraatioon liittyvä tutkimus-
kirjallisuus onkin nostanut esille erityisesti komission roolin EU-politiikan
keskeisenä vaikuttajana ja sisällön luoja.

Euroopan yhdentymisestä ei voitaisi puhua mainitsematta ranskalaista liike-
mies-valtiomiestä Jean Monnet'ta (1888–1979), jota voidaan myös pitää neo-
funktionalistisen integraation edistämisen ja koko Euroopan unioniin johtaneen
integraatiokehityksen isänä. Monnet ei ollut poliitikko, hän ei pitänyt puheita eikä
kirjoittanut pitkiä tekstejä. Sen sijaan hän tapasi ihmisiä, punnitsi eri näkökantoja,
ideoi ratkaisut ongelmiin ja delegoi niiden toteutuksen päteviksi katsomilleen ih-
misille. Hän oli Euroopan yhdentymisen todellinen harmaa eminenssi.

Jean Monnet piti Euroopan taloudellista ja poliittista yhdentymistä vält-
tämättömänä, mutta siihen voitiin päästä hänen mukaansa vain askel aske-
leelta, täsmälleen neofunktionalistisen suunnitelman mukaisesti. Tähän hänet
opetti viimeistään kokemus yhdentymisen pysähtymisestä vuonna perustetun
1949 Euroopan neuvoston yhteydessä. Euroopan valtioiden hallitukset eivät
alkuperäisistä toiveista huolimatta olleetkaan Monnet'n pettymykseksi valmiit
luovuttamaan valtaa neuvoston kaltaiselle ylikansalliselle instituutiolle.

Monnet katsoi eurooppalaisten yhteisvastuun kehittyvän sitä mukaa kuin
he saivat selvää etua taloudellisesta yhdentymisestä. Hänen ajamansa Schu-
manin suunnitelman hän katsoi johtavan Euroopan Yhdysvaltoihin, joka olisi
vapaa, dynaaminen, rauhanomainen ja vauras. Schumanin suunnitelman kes-
kiössä oli ajatus Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamisesta:

*Hiili- ja terästuotannon yhdistämisen tulisi luoda välittömästi yhteiset puitteet ja
perusta kansantaloudelliselle kehitykselle, joka olisi ensimmäinen askel tiellä Eu-
roopan liittovaltioon. Se on muuttava niiden alueiden kohtalon, jotka ovat olleet
niin kauan valjastettuina tuottamaan aseita ja ammuksia sotiin, joiden ubreiksi
ne ovat useimmin itse joutuneet.*

Monnet oli oikeassa sen suhteen, että hiili- ja teräsyhteisöstä tuli Euroopan yhdentymiskehityksen vauhdittaja. Erkki Toivanen teki kirjassaan *Eurooppalaisuuden rajoilla* kuitenkin terävän huomion siitä, että hänen pyrkimyksensä yhdistää kansalaisia on jäänyt puolitiehen. Euroopan yhdentyminen ei edes kansalaisia taloudellisesti hyödyttäessään ole kyennyt luomaan kansalaisten välille maanosan laajuista yhteisvastuun tunnetta. Monnet'n usko käytännön askeleiden voimaan törmäsi Toivasen mukaan kansallisvaltioiden talouskulttuureihin, jotka eivät ole olleet yhdennettävissä.

Jean Monnet'n maineessa on myös ikävämpi sävy Euroopan integraation demokratiavajeen luoja. Monnet'n mukaan nimettyyn metodiin kuului, että Euroopan integraatiota edistetään demokratian ulkopuolella ja demokratia seuraa perässä, jos seuraa. Monnet'n mielestä keskusjohtoisen byrokratian piti yhdistää manner. Monnet'n metodin keskeinen ajatus integraation edistymisestä kriisien kautta kohti liittovaltiota on hyvin neofunktionalistinen. Erityisesti euro- ja turvapaikanhakijakriisit sekä kohonnut terrorismi ovatkin tarjonneet viime vuosina mahdollisuuksia ottaa askeleita integraatiossa eteenpäin kriisin varjolla.

3.2.3 Hallitustenvälisyys

Hallitustenväliseen käsitykseen Euroopan integraatiosta liittyy hypoteesi siitä, että integraation kehityksen määrittävät valtioiden intressit ja EU-neuvotteluiden tulokset. Hallitustenvälisen näkemyksen kannattajien mukaan integraatio etenee vain, kun integraation hyödyt kansallisvaltioille ovat menetyksiä suurempia. Hallitustenvälisen näkemyksen mukaan integraatio siis vahvistaa kansallisvaltioita, koska se tapahtuu niiden säännöillä.

Hallitustenvälisen näkemyksen kansallisvaltioiden hallituksia korostava linja merkitsee samalla myös ylikansallisten instituutioiden aseman vähättelemistä. Käsityksen mukaan hallitukset siirtävät suvereniteettiaan instituutioille ainoastaan asioissa, joiden potentiaalinen hyöty on suuri ja toisten hallitusten kyky varmistaa muiden toimiminen määräystenmukaisesti ovat tehottomia.

Hallitustenvälisen näkemyksen kannattajia löytyy runsaasti Euroopan yhteistyötä kaavailleiden ajattelijoiden joukosta vastapainona federalisteille ja neofunktionalisteille. Yksi heistä on Yhdistyneen kuningaskunnan toisen maailmansodan aikaisena pääministerinä tunnettu Winston Churchill, joka käytti myös retoriikassaan termiä Euroopan Yhdysvallat. Hänelle kehitys kohti yhtenäistä Eurooppaa ei kuitenkaan ollut vääjäämätöntä. Churchillille Eurooppa-liike ei ollut puoluepolitiikkaa vaan kansanliike. Eurooppaa ei hänen mielestään voinut yhdistää hallitusten mahtikäskyillä, vaan ainoastaan kansalaisten vapaasti ilmaisemalla tahdolla. Hänen mielestään ”Euroopan voi yhdentää vain sen asukkaiden valtaenemmistön sydämessään tuntema toive ja heidän selkeästi ja voimallisesti ilmaisemansa tahto (...)”.

Eurooppalaisen elämänmuodon kehitystä tutkinut ranskalainen François Guizot on osoittanut Euroopan kansojen kehittyneen eri tahdissa ja toisistaan poikkeavista lähtökohdista, minkä takia hänen mielestään käsitteeseen *eurooppalaisuus* on suhtauduttava varauksellisesti. Hänen mielestään Euroopan yhteiskuntien kehitykseen vaikuttamassa olleiden tekijöiden moninaisuus selitti Euroopan sivistyksen jatkuvan elinvoiman ja kyvyn uudistua. Guizot'n näkemykset sopivat siis hyvin hallitustenväliseen käsitykseen Euroopan yhteistyöstä.

Ranskalainen historioitsija Fernand Braudel oli perehtynyt kansojen taloudellisen ja poliittisen kulttuurin kehitykseen. Braudel toteaa vuonna 1993 julkaisemassa teoksessaan *Sivistyksen kielioppi* (Grammaire des Civilisations), että Euroopan yhdentymisen voi maanosan yhteisen sivistysperinnön näkökulmasta onnistua varmasti kulttuurielämässä, todennäköisesti taloudessa, mutta tuskin politiikassa. Hän oli epäileväinen sen suhteen, että Kansakuntien Euroopassa hallitukset suostuisivat mukautumaan uuteen poliittiseen kulttuuriin, joka edellyttäisi yhteisen edun asettamista oman edun edelle:

Mielipiteiltään jakaantuneissa elimissä enemmistöpäätökset eivät välttämättä ole paras tapa ratkaista ongelmia. Enemmistö voi syntyä lehmänkauppojen tuloksena, ryhmien välisenä kompromissina tai sattumanvaraisten ja ”luottamuksellisten käytäväkeskustelujen” seurauksena. Sellaiset päätökset eivät ole välttämättä järkevämpiä tai epäitsekäämpiä kuin veto-oikeuden käyttäminen. Merkitsevintä on tietää, missä määrin Euroopan valtiot todella kykenevät sopimaan edes yhteisistä perusasioista. Muussa tapauksessa ajaudumme vaarallisiin seikkailuihin tavoitellessamme ”poliittista tasapainoa” 1800-luvun mallin mukaisesti uudessa Euroopassa! Aatteeseen uskovat hokevat silti yksimielisyyden perustuvan vapaasti tehtyihin päätöksiin. Ei vahvimman oikeutta, ei enää Napoleonin eikä Hitlerin Eurooppaa.

Braudelin mielestä oli hälyttävää huomata, että Euroopan yhdentymisen sivistyksellisenä tavoitteena oli jätetty viimeiselle sijalla rakennustyössä. Hänen mukaansa Eurooppa ei voi olla oma itsensä, ellei se tukeudu niihin ikivanhoihin voimiin, joista se on ammentanut sivistyksensä ja elävän humanisminsa. Se joko tukeutuu niihin tai ne murtavat keinotekoiset rakenteet.

4. YHTENÄISEN EUROOPAN VAIKEUDET

4.1 EU:n geopolittinen perusta

Geopolitiikka tutkii luonnon- ja kulttuurimaantieteen vaikutusta kansainväliseen politiikkaan. Geopolitiikka on valtioiden vaikutusvallan tutkimusta, jossa pyritään löytämään niiden toimintaa selittäviä maantieteellisiä ja historiallisia vakioita. Geopoliittinen analyysi tutkittaessa valtioiden toimintaa on tasapainottelua maantieteellisen determinismin ja ideologisen vaikutuksen välillä.

Geopoliittisen analyysin kanssa usein käsi kädessä kulkee kansainvälisen politiikan realismi. Realismin luonteen on kiteyttänyt Columbian yliopiston kansainvälisen politiikan professori Kenneth Waltz. Waltzin mukaan kaikki valtiot ovat itsenäisiä yksiköjä ja kilpailutilanteessa toisten valtioiden kanssa. Valtiot toisistaan erottaa niiden *potentiaalinen suorituskyky*, jonka määrittävät niiden maantieteelliseen sijaintiin liittyvät voimavarat. Waltzin mielestä valtion vaikutusvallan saavuttamiseksi tarvittavat resurssit vähenevät, jos se antaa liikaa merkitystä ideologisille tavoitteilleen.

Realismin mukaan kansainvälisessä politiikassa on kyse omia, kansallisia etujaan rationaalisesti ajavien suvereenien valtioiden välisestä jatkuvasta valtakamppailusta anarkkisessa maailmassa. Valtioiden tärkein tehtävä on huolehtia sotilaallisesta turvallisuudesta ja varautua sotaan. Realismi keskittyy suvereenien valtioiden, erityisesti suurvaltojen, valtakamppailun ja niiden turvallisuusongelmien tutkimiseen sekä kansainvälisen järjestyksen ja vakauden, siis sodan ja rauhan problematiikkaan.

Kansainvälisen politiikan realistisen koulukunnan ensimmäisen perusolettamuksen mukaan suvereenit kansallisvaltiot ovat kansainvälisen politiikan tärkeimmät toimijat. Valtioilla viitataan tässä yhteydessä käytännössä suurvaltoihin, koska suurvallat hallitsevat käytännössä kansainvälistä politiikkaa eivätkä pienet valtiot kykene toimimaan kansainvälisessä politiikassa sellaisella tavalla kuin realismi olettaa valtioiden käyttäytyvän.

Kansainvälisen politiikan realistisen koulukunnan näkökulmasta siis Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhtenäisyys on äärimmäisen vaikeaa, jollei mahdotonta. Vastapainoa sille antavat ideologiset tavoitteet, jotka ovat usein yhteydessä liberaaliin eli idealistiseen käsitykseen kansainvälisistä suhteista. Liberalismin mukaan valtioiden käytöksen määrittää resurssien sijaan valtioiden pyrkimykset, jotka riippuvat niiden kulttuurien tai talousjärjestelmien tapaisista tekijöistä. Idealistien mukaan kansainvälinen järjestelmä ei ole realistien väitteen mukaisesti anarkistinen, vaan se sisältää erityisesti

kulttuurissa ja taloudessa myös monia mahdollisuuksia yhteistyöhön. Idealistien mukaan valtiot hyötyvätkin eniten keskinäisestä yhteistyöstään ja keskinäisriippuvaisuudestaan.

Tasapainottelu maantieteen ja ideologian ja samalla realismin ja idealismin välillä korostuu Euroopan unionin geopolitiikkaa analysoitaessa. Yhdellä puolella on unionia rauhanprojektina korostava ideologinen sanoma, mille vastapainona ovat kieliltään ja kulttuureiltaan monimuotoisten Euroopan eri osien risteävät poliittiset tavoitteet. Onko sattumaa, että 1950-luvun alussa Sorbonneen kokoontuneet ranskalaisten ja saksalaisten yliopistojen edustajat päättivät lopettaa geopolitiikan opetuksen juuri alkaneen ranskalais-saksalaisen sovinnonteon nimissä? Kertoiko teko siitä, että geopolitiikan pelättiin nostavan esille eurooppalaisen yhtenäisyyden perusteiden realistisesta ja geopoliittisesta näkökulmasta sängen hataran perustan?

4.1.1 Kansat Euroopan geopoliittisena vakiona

Euroopan unionissa on tällä hetkellä sekä keskivetoisia että keskipakoisia taloudellisia ja poliittisia voimia. Näiden voimien vuorovaikutuksen lopputulos määrittelee maanosan geopoliittisen tulevaisuuden. Yhdistyneen kuningaskunnan EU-eroa puoltava kansanäänestystulos ja siitä mahdollisesti voimaa saavat mantereen EU-vastaiset voimat voivat johtaa kansallisvaltioiden muodostamaan Eurooppaan ilman yhtä valtakeskusta. Yhdistyneen kuningaskunnan eroaikkeet puolestaan ovat laittaneet federalistien suunnitelmiin vauhtia, kuten kävi ilmi Puolan ministerin julkisuuteen vuotamista Saksan ja Ranskan ministerien supervaltiosuunnitelmista kesäkuussa 2016.

Geostrategisen sijainnin, sisäisen maantieteensä, käytettävissä olevien luonnonvarojensa kuten myös Saksan vaikutusvallan uuden nousun on katsottu suosivan Euroopan unionin mahdollisuuksia nousta uudeksi maailmanvallaksi. Vastaavasti EU:n heikkouksiksi tulevaisuuden suurvalta-aseman saavuttamisen todennäköisyyttä arvioitaessa on katsottu sen pankkisektorin kohtuuttoman suurta kokoa, sen jäsenmaiden raskasta velkataakkaa, suurta eroa euroalueen jäsenmaiden kansantalouksien kehitystasossa, poliittiseen hajaannukseen johtanutta jäsenvaltioiden nationalistista perinnettä sekä suurta riippuvaisuutta luonnonvarojen tuonnista.

Euroopan yhtenäisyydelle haasteen asettaa sen etninen, kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus. Euroopan unioni koostuu 28 jäsenvaltiosta, joiden sisälläkin on vielä erilaisia kielellisiä ja kulttuurisia vähemmistöjä. Ranskalainen geopolitiikan professori ja europarlamentaarikko Aymeric Chauprade onkin huomauttanut geopolitiikan vakioita ja muuttujia käsittelevässä kirjassaan, että nykymaailmassa yleisin konfliktin syy on valtioiden ja etnisten ryhmien rajojen yhteensopimattomuus. Chaupraden mukaan nykyään valtioidenvälisiä konflikteja enemmän onkin valtioiden sisäisiä konflikteja, jotka

syntyvät tiettyjen etnisten ryhmien haastaessa asemansa osana valtioyhteyttä. Tästä näkökulmasta katsottuna väite EU:sta rauhan takaavana yhteisönä vain sen perusteella, että se sulkisi eri alueet yhteisten rajojen sisään, tuntuu epäloogiselta.

Kansaa merkittävämpi yksikkö valtion kannalta on kansakunta. Kansakunta ei viittaa kansan tavoin välttämättä yhteiseen etnisyyteen tai kieleen. 1800-luvulla eläneen ranskalaisen Sorbonnen yliopiston filosofin Ernest Renanin mukaan kansakunta on ”sielu, henkinen periaate”, joka edellyttää ihmisryhmän selvästi ilmaistua halua jatkaa elämää yhdessä. Ranskalaisen näkemyksen mukaan kansakunta onkin ”jokapäiväinen kansanäänestys”.

Euroopan unionin tulevaisuuden kannalta merkityksellisin kysymys liittyy sen kykyyn muodostaa väestöstään yhteenkuuluvuutta henkivä kansakunta. Eurooppalaisen kansakunnan olemassaolon mahdollisuutta on pohtinut esimerkiksi ranskalaisen vasemmistolaisen *Le Monde Diplomatique* -lehden toimittaja Frédéric Lordon. Euroopan unionin liittovaltiosta haaveileville federalisteille antaa toivoa filosofi Baruch Spinozan toteamus siitä, että ”luonto ei luo kansakuntia”. Federalistilla herää tästä tietysti ajatus, että jos se ei ole luonto, joka kansakuntia luo, voi myös Euroopan kansakunta olla aktiivisin toimin muodostettavissa. Kansakuntien muodostumiseen kuuluu kuitenkin vuosikymmeniä, usein jopa vuosisatoja.

Kulttuurimaantieteellinen monimuotoisuus vaikuttaa myös Euroopan geopolitiikkaan. Euroopan eri osien toisistaan erottuvat identiteetit ja intressit tekevät yhtenäisen linjan muodostumisesta Euroopan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa vaikeaa, jollei mahdotonta. Yhtenäinen geopolitiittinen linja aina vähintään heikentää kokonaisuuden eri osien asemaa suhteessa tilanteeseen, jossa ne voisivat valita oman linjansa omien intressiensä mukaan.

Euroopan eri valtiot eroavat geopolitiittisilta luonteiltaan toisistaan merkittävästi. Portugalilla, Yhdistyneellä kuningaskunnalla ja Norjalla on atlanttinen geopolitiittinen luonne. Niistä Norja onkin Euroopan unionin ulkopuolelle ja Yhdistynyt kuningaskunta lähdössä Brexitin jälkeen ovesta ulos. Italialla ja Kreikalla on välimerellinen geopolitiittinen luonne, Ruotsilla mannermainen. Ranska ja Espanja ovat samaan aikaan atlanttisia ja välimerellisiä luonteeltaan ja Saksa atlanttinen ja mannermainen.

Pitkän uran diplomaattina ja Ranskan hallitusten neuvonantajana sekä myöhemmin Euroopan parlamentin jäsenenä tehnyt Paul-Marie Coûteaux on ottanut kirjassaan *L'Europe vers la guerre* (Eurooppa kohti sotaa) esille ne hankaluudet, jotka toisistaan eroavat Euroopan alueiden geopolitiittiset intressit synnyttävät. Coûteaux tuo esille, kuinka Eurooppa koostuu maantieteellisesti yhteen sopimattomista alueista ja väestöryhmistä, jotka vuosituhansien aikana ovat torjuneet maanosan yhdistämisen.

Coûteaux katsoo Ranskan joutuvan kilpailemaan Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päätöksentekoprosessissa muiden geopo-

liittisten intressiryhmien kanssa ja joutuvan helposti tappiolle. Tämän vuoksi hän suosittelee Ranskalle itsenäistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja geopoliittisten liittojen luomista niiden valtioiden kanssa, jotka hyötyvät Ranskan tuesta ja samalla hyödyttävät Ranskaa. Ikävänä vaihtoehtona kansakuntien itsemääräämisoikeudelle hän näkee sisällissodat, jotka syttyisivät väkisin samaan muottiin ahdettujen kansojen aloittamina.

Vaikeus luoda Euroopalle yhtenäinen geopoliittinen linja kiinnittää huomion siihen historialliseen tosiasiaan, että valtiollinen yhtenäisyys vaatii aina tietyn väestöryhmän hegemonian. Niinpä Rooman valtakunta perustui roomalaisten ja Pyhä saksalais-roomalainen keisarikunta frankkien hallitsevaan asemaan muiden väestöryhmien yläpuolella. Samalla tavalla Espanjan ja Ison-Britannian yhtenäisyys nykypäivänä perustuu kastilialaisten ja englantilaisten hallitsevaan asemaan.

Euroopan unioninkaan geopoliittinen yhtenäisyys ei voi syntyä kuin yhden toimijan hegemonian avulla. Käytännössä EU:n yhtenäisyys voisi perustua pangermanismin hengessä saksalaisten tai ulkopuolisen toimijan, Amerikan Yhdysvaltojen, hegemoniaan. Yhdysvaltojen suhteellinen vaikutusvalta on kuitenkin juuri nyt laskemassa voimakkaasti maailman poliittisessa järjestelmässä. Amerikanintialaisen kansainvälisen politiikan toimittajan Fareed Zakarian mukaan Yhdysvaltojen hegemonia todennäköisesti heikentyy merkittävästi maan kielteisen velkakehityksen ja kuluttajalähtöisen kansantalouden ongelmien vuoksi, mikä saattaa kehitys johtaa maan eristäytymiseen ja vetäytymiseen merkittävästä osanotosta kansainvälisten instituutioiden työhön.

Donald Trumpin voitto marraskuun 2016 presidentinvaaleissa todennäköisesti johtaa Yhdysvaltojen aikaisempaa vähäisempään sotilaalliseen ja diplomaattiseen läsnäoloon ympäri maailman. Tämän perusteella Yhdysvallat ei enää olisi se liima, joka pitää Euroopan unionia kasassa. Tällöin kaikki katseet kääntyisivät Saksaan. Mikä on Saksan geopoliittinen linja tulevaisuudessa?

4.1.2 Saksan ja Ranskan suunta EU:n yhteisen linjan kohtalonkysymyksenä

Toisen maailmansodan jälkeinen Euroopan järjestelmä on rakennettu hyödyntämään Saksan taloudellista dynamismia samalla pyrkien välttämään Saksan liian hallitseva asema. Geopoliittinen tiedusteluyhtiö Stratfor on arvioinut analyysissään *The State of the World: Germany's Strategy*, että toisen maailmansodan jälkeen syntynyt Länsi-Euroopan järjestelmä, jossa Saksan kyky toteuttaa itsenäistä kansallista strategiaa haluttiin estää sitomalla se taloudellisesti ja sotilaallisesti muuhun Eurooppaan, saattaa lähestyä loppuaan. Stratforin arvioiden mukaan Saksan tulevaisuuden strategia on merkittävin Euroopan suuntaa määrittävä tekijä.

Saksaa ei pidetty Euroopassa haasteena ennen vuotta 1871, jolloin se oli jakautunut useisiin pikkuvaltioihin. Se toimi sen sijaan puskurina Ranskan ja Venäjän ja Itävalta-Unkarin välillä. Yhdistymisensä jälkeen Saksasta tuli heti taloudellisesti Euroopan vahvin valtio. Sen asema Ranskan ja Venäjän välissä oli kuitenkin turvaton, minkä takia sen tavoitteena oli estää niiden välinen liitto. Saksan taloudellinen dynamismi hyödytti Ranskaa ja Venäjää, mutta se ei poistanut Saksaa kohtaan tunnettua pelkoa. Ennen ensimmäistä maailmansotaa Iso-Britannia, Ranska ja Venäjä solmivatkin kolmiliiton Saksaa vastaan.

Toisen maailmansodan jälkeen Saksan paluu itsenäisen kansallisen strategian toteuttamiseen haluttiin estää sitomalla se taloudellisesti ja sotilaallisesti muuhun Eurooppaan. Tavoitteena oli, että Saksan ja Ranskan edut olisivat samansuuntaisia, koska niiden erimielisyydet olivat aloittaneet kolme suurta sotaa Euroopassa vuosina 1871, 1914 ja 1939. Sotilaallisesti Saksa ja Ranska olivat sitoutuneet Natoon ja taloudellisesti Euroopan unioniin.

Tilanne muuttui kuitenkin vuonna 2008. Yhdysvalloista alkanut talouskriisi johti euroalueella velka- ja pankkikriisiin. Eurokriisin aikana Saksa on ollut valmis tukemaan kriisimaita, jos ne sitoutuvat talouskuriin. Eurokriisin ratkaisuksi on tarjottu euroalueen yhteistä vero- ja budjettipoliittikkaa. Euroopan integraation tulevaisuus on epävarma, koska sekä jäsenvaltioiden päätösvallan luovuttaminen ylikansalliselle tasolle että velkojamaiden velallisten velkojen kuittaaminen aiheuttavat ristiriitoja jäsenvaltioiden poliittisessa järjestelmässä.

Ranskan geopolittisena tavoitteena 1800-luvulla oli padota Saksan kasvavaa valtaa. Keinoja tähän on ollut monia. Ensinnäkin ranskalaisen geopolitiikkaan erikoistuneen toimittajan André Chéradamen (1871–1948) mukaan Itävalta-Unkarin tukeminen oli tärkeä keino estää pan-germanismin leviäminen. Tämän lisäksi ranskalainen historioitsija Jacques Bainville (1879–1936) pitää Venäjän merkitystä Ranskalle Saksan itäisenä vastapainona hyvin merkittävänä. Hänen mukaansa Venäjän syntymisen jälkeen Ranskan ja Venäjän liittoa on yritetty muodostaa kymmenen kertaa.

Stratforin George Friedman on arvioinut Ranskan geopolittista linjaa analyysissään *The Geopolitics of France: Maintaining Its Influence in a Changing Europe*. Friedmanin mukaan Ranskaa uhkasi 1500-luvulla Habsburgien valtakunta kahdelta eri suunnalta. Useat uhat pakottivat Ranskan olemaan joustava liittoumiensa valinnoissa ja viimeistään Napoleonin sodat opettivat sille, että se ei missään olosuhteissa voi hallita Eurooppaa yksin.

Stratfor pitää Ranskan geopolitiikan kannalta koko toisen maailmansodan jälkeistä aikaa samaan aikakauteen kuuluvana. Sinä aikana Ranskan keskeisin tehtävä on ollut löytää keinot elää rinnakkain sovussa Saksan kanssa. Kylmän sodan aikana Saksa ei enää ollutkaan uhka Ranskalle, vaan Saksa toimi sen uutena Maginot-linjana Neuvostoliiton aiheuttamaa uhkaa vastaan.

Euroopan talousyhteisöjen ja Euroopan unionin hyöty on ollut Ranskalle

paitsi taloudellinen ja poliittinen, niin se on myös auttanut sitomaan Saksan liittoon, jota Saksa ei itse kontrolloi. Saksan ollessa sidottu yleiseurooppalaiseen projektiin Ranska veti kylmän sodan aikana ulkopoliittista keskilinjaa Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Se oli Naton jäsen, mutta erosi sen sotilaallisesta ytimeistä vuonna 1966. Se hankki myös ydinpelotteen ja ylläpiti itsenäisiä suhteita toisen ja kolmannen maailman valtioihin. Ranskan politiikkaa tutkineen Mikko Ruotsalaisen mukaan Ranskan presidentin Charles de Gaullen ymmärtämys Suomen ulkopoliittikkaa kohtaan, hänen kiinnostuksensa Kekkosen Kremlin-tuntemusta kohtaan ja maiden yhteiset intressit Eftan suhteen tekivät 1960-luvulla Ranskasta odottamattoman mutta merkittävän liittolaisen Suomelle.

Kylmän sodan jälkeen Ranska oli George Friedmanin mukaan yksi harvoja maita, joka ei pitänyt Neuvostoliiton kaatumista voittona. Syynä tähän oli Saksan jälleenyhdistyminen, minkä takia uhkana oli, että Saksa palaa Euroopan johtavaksi suurvallaksi pyrkien tekemään Euroopasta oman näköisensä. Ranskan ratkaisu ongelmaan oli varmistaa, että jäsenyys eurooppalaisissa instituutioissa pysyi Saksan edun mukaisena. Saksan yhdistymisen osoittauduttua vääjäämättömäksi runnoi Ranska läpi neuvottelut Maastrichtin sopimuksesta ja rahaliitosta.

Nyt, yli 20 vuotta kyseisten tapahtumien jälkeen, Saksa on jälleen tilanteessa, jossa se ei voi erota EU:sta laukaisematta Maastrichtin sopimuksen luomia massiivisia taloudellisen keskinäisriippuvaisuuden mekanismeja. Saksan pattitilanne ylläpitää pitkälle EU:n *status quota*. Samalla se kuitenkin asettaa unionin tiukan valinnan eteen: Liittovaltio vai hajoaminen. Kuten tässä luvussa on osoitettu, ovat Euroopan kansat niin merkittävä keskipakoinen voima, että EU:n hajoamista tai vaihtoehtoisesti löystymistä itsenäisten valtioiden yhteisöksi ei voi estää.

4.2 Euroopan alueiden itsenäisyys- ja autonomialiikkeet ja EU

Euroopan unionin jäsenmaiden vähemmistökansallisuuksien asuttamilla alueilla esiintyy useita itsehallintoa tai jopa täyttä itsenäisyyttä tavoittelevia poliittisia liikkeitä. Itsenäisyysliikkeistä esimerkkeinä ovat Yhdistyneen kuningaskunnan Skotlanti, Espanjan Katalonia ja Ranskan Korsika. Skotlannissa järjestettiin syyskuussa 2014 itsenäisyyskansanäänestys, joka kuitenkin päättyi valtioyhteyden jatkamista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kannattavan puolen niukkaan voittoon. Kataloniassa on nyt meneillään siirtymävaihe itsenäisyyteen, jonka aikana on tarkoitus luoda institutionaaliset edellytykset uuden valtion itsenäisyydelle, joka on tarkoitus sinetöidä itsenäisyyttä tukevan sitovan kansanäänestyksen tuloksen avulla.

Autonomiaregimien tarkoitus on vaalia valtioiden sisäistä kansallista mo-

nimuotoisuutta. Autonomia on siten kompromissi kansallisten vähemmistöjen sulautumisen kansalliseen enemmistöön ja valtioyhteydestä eroamisen välillä. Euroopan poliittinen integraatio on kuitenkin haastanut autonomiaregiimien tavoitteet. Ovatko autonomiaregiimit ja Euroopan poliittinen integraatio yhteensopivia ollenkaan, ja ovatko niiden tavoitteet keskenään vastakkaisia, ovat kysymyksiä, joihin yllättävän harvoin kukaan vastaa mitään Euroopassa.

Autonomiat ovat yleensä etnisesti tai kulttuurisesti emämaastaan eroavia alueita, joille on luovutettu erillistä valtaa sisäisessä hallinnossa. Autonomiaregiimien avulla on mahdollista sovittaa kansallista monimuotoisuutta osana laajempaa kokonaisuutta monin eri tavoin. Laajassa merkityksessään autonomia merkitsee rajoja valtion kyvyille puuttua alueen sisäisiin asioihin ja kykyä hallita itsenäisesti joitain politiikan osa-alueita alueellisten instituutioiden avulla. Suppeammassa merkityksessään se puolestaan merkitsee vähemmistön suojelua ja itsehallintoa.

4.2.1 Miten Euroopan integraatio vaikuttaa autonomiaregiimeihin?

Euroopan unionin lailla on etusija EU-jäsenvaltioiden kansalliseen lainsäädäntöön nähden, minkä perusteella kansallisten tuomioistuinten on sovellettava EU-lakia tilanteissa, joissa EU- ja kansallinen laki ovat konfliktitilanteessa. Tämän vuoksi on tärkeää analysoida EU-lainsäädäntöprosessin vaikutusta autonomiaregiimeihin ja arvioida, ovatko EU-integraatio ja Euroopan alueiden itsehallintopyrkimykset tavoitteiltaan yhteensopivia.

Euroopan oikeustuomioistuimen tapausoikeus määrittelee selvästi, että EU on perustuslaillisesti jäsenvaltioidensa välinen liitto, jossa alueiden tai muiden alikansallisten yksikköjen merkittävä rooli on suljettu pois. Euroopan oikeustuomioistuin linjasi aihetta vuonna 1997 antamassa päätöksessään *Vallonian alue v. Komissio*: ”Euroopan yhteisöihin ei nimittäin voi kuulua enempää jäsenvaltioita kuin on niitä valtioita, jotka näihin yhteisöihin ovat virallisesti liittyneet.”

Suomen osalta EU:n ja autonomisten alueiden välinen vallanjako koskee luonnollisesti Ahvenanmaata, josta tuli Suomen EU-jäsenyyden myötä osa unionia. EU-jäsenyys ei teoriassa ole vaikuttanut Ahvenanmaan autonomiaan, mutta käytännössä sillä on ollut huomattava vaikutus, sillä Suomen valtiolle on valunut päätöksentekovaltaa ja vastuuta EU-lakien ja -säädösten täytäntönpäntäpolitiikan osa-alueilla, jotka ovat kuuluneet Ahvenanmaan autonomiseen toimivaltaan. Ahvenanmaalle on EU-sopimuksissa suotu poikkeus ja oikeus ylläpitää kotiseutuoikeuttaan, oikeutta hankkia kiinteää omaisuutta sekä elinkeino-oikeuttaan. Ahvenanmaahan ei myöskään sovelleta alueellisesti EU-sopimusten vaatimusta harmonisoida liikevaihto- ja valmisteveroon sekä

muuta epäsuoraan verotukseen liittyvää lainsäädäntöä.

Ahvenanmaan ja muiden EU:n autonomisten alueiden on pakko toimeenpanna kaikki toimivaltaansa kuuluva EU-lainsäädäntö. Tämä yhdistetynä tietoon siitä, että Ahvenanmaalla ei ole suoraa mahdollisuutta osallistua EU:n päätöksenteko- ja tuomionantoprosesseihin, merkitsee Ahvenanmaan Suomen osana nauttiman ainutlaatuisen aseman vahingoittumista. EU:n osana Ahvenanmaan pitääkin toimeenpanna EU-lainsäädäntö myös toimialoilla, joilla Suomen valtiolla ei aikaisemmin ollut toimivaltaa, kuten maatalous-, kalastus- ja ympäristö- ja kulttuuripolitiikassa sekä eläinlääketieteeseen, julkiseen terveydenhuoltoon ja audiovisuaalisiin palveluihin liittyvissä kysymyksissä.

Korkeimman hallinto-oikeuden jäsenenä ja Euroopan unionin tuomioistuimen julkisasiamiehenä toiminut Niilo Jääskinen on tuonut esille, että Ahvenanmaalaisten EU-jäsenyys on kuluttanut saaren lainsäädännöllistä ja hallinnollista valtaa, mitä ei siis kuitenkaan ole hyvitetty mahdollisuudella osallistua EU:n päätöksentekoon. Tämän vuoksi Ahvenanmaan toimivalta ei siis valu ainoastaan EU-instituutioille, vaan myös Suomen keskushallinnolle, joka määrittelee Suomen kannan EU:n ministerineuvostossa. Nykyisessä EU-järjestelmässä Ahvenanmaan kaltaista autonomista aluetta korkeintaan konsultoidaan asioissa, joissa EU:n päätöksentekojärjestelmä vaatii jäsenvaltion puhuvan yhdellä äänellä.

Espanjassa on EU:n vaikutus autonomisten alueiden toimivaltaan on koettu samalla tavalla kuin Ahvenanmaalla. Espanjan perustuslailliseen oikeuteen ja Eurooppaoikeuteen erikoistunut Baskimaan yliopiston professori Iñigo Bullainin mukaan perättäiset ja jatkuvat uusien toimivaltuuksien luovutukset EU:lle on tehty jäsenvaltioiden päätöksentekovallan kustannuksella. Autonomiaregiimien kannalta asian tekee merkittäväksi se, että niiden tapauksessa kyseessä ovat ennen kaikkea niiden alueellisille instituutioille kuuluneet toimivaltuudet. Valtaoikeuksien luovutus EU-instituutioille vaikuttaakin nollasummapeliltä, jossa alueet heikkenevät EU-integraation vahvistuessa. Ongelma on erityisen vakava alueellisille parlamenteille, joiden lainsäädäntövalta on vähentynyt. Ongelma on erityisen vakava siksi, että EU:n asetukset ja direktiivit ovat hyvin yksityiskohtaisia.

Man-saarten asema, jossa se on sallinut tavaroiden vapaan liikkuvuuden alueelleen, mutta rajoittanut ihmisten, palveluiden ja pääoman liikkumista, näyttää olevan uskollisin autonomiaregiimien alkuperäiselle ajatukselle estää ulkopuolisten sekaantuminen alueen sisäisiin asioihin. Ahvenanmaa luovutti suuren osan lainsäädäntövaltaansa EU:lle ja sai vain vähän takaisin. EU-lait vaikuttavat suoraan Ahvenanmaan toimivaltaan, jota saarella on vain vähän mahdollisuuksia puolustaa. Ahvenanmaa menettää toimivaltuuksiaan Helsingin kansalliselle hallinnolle, koska EU kommunikoi ainoastaan jäsenvaltioidensa, ei niiden osien, kanssa.

Euroopan unionin alueen useimpia itsenäisyys- ja autonomialiikkeitä yh-

distää myönteinen suhtautuminen Euroopan unioniin. On vielä hämärän peitossa, onko tämä aitoa kannatusta kohti keskusjohtoista valtiota kehittyvää unionia kohtaan vai ainoastaan vastavoiman hakemista omasta valtiollisesta pääkaupungista johdetulle keskusjohtoiselle politiikalle. Itsenäisyys- ja autonomialiikkeiden tuki EU-prosessille vaikuttaa olevan usein täysin ristiriidassa liikkeiden omien tavoitteiden kanssa.

Mitkä sitten ovat itsenäisyys- ja autonomialiikkeiden poliittiset tavoitteet ja miksi ne ovat ristiriidassa nykyisen kaltaisen EU-proessin tavoitteiden kanssa? Entä voisiko kyseiset tavoitteet yhdistää uudenlaiseen Euroopan valtioiden ja alueiden yhteistyön malliin, jossa valtaa voitaisiin hajauttaa entistä enemmän vähintään alueelliselle tasolle, on avainkysymys uuden, kansanvaltaisemman Euroopan luomiseksi.

On vaikea nähdä syitä sille, miksi autonomiset alueet hakisivat nykyisen EU:n jäseneksi, ainakin jos niiden tarkoituksena on pysyä uskollisena alkuperäiselle tavoitteelleen estää ulkopuolisia sekaantumasta sisäisiin asioihinsa. On kuitenkin todettava, että asia riippuu loppujen lopuksi siitä autonomian muodosta, jota alue edustaa. Mitä pidämmälle ja lähemmäksi täyttä eli lainsäädännöllistä autonomiaa autonomiaregiimi itsehallinnossaan ylittää, sitä vähemmän niillä olettaa loogisesti olevan kiinnostusta jäsenyyteen nykyisenkaltaisessa EU:ssa, sillä EU-järjestelmä heikentää niiden kehittyneiden alueellisten lainsäädäntö-, toimeenpano- ja oikeudellisten instituutioiden toimivaltaa. Euroopan integraatio sen sijaan vaikuttaa vähemmän sellaisiin autonomiaregiimeihin, joiden alueellisilla instituutioilla on vähemmän laajuutta ja syvyyttä, kuten henkilökohtaisilla ja kulttuuriautonomioilla.

4.2.2 Itsemääräämisoikeutta tavoittelevien alueiden EU-itsepetos

Nykyisessä EU:n hallintajärjestelmässä autonomisilla alueilla on ainoastaan symbolinen rooli, jonka mukaan niillä on edustus ainoastaan toisarvoisessa Alueiden komiteassa. EU-lain sitova luonne myös heikentää vakavasti niiden lainsäädännöllistä ja hallinnollista valtaa. Autonomisten alueiden omien valtaoikeuksien voidaan sanoa heikentyvän sitä mukaa mitä pidemmälle EU-integraatio kehittyy.

Vaihtoehtona nykyiselle EU:lle on mahdollista turvata alueiden itsehallinto osana kansallisvaltiota ja Euroopan suuraluetta. Tietyt politiikan osa-alueet tulisivat jättää autonomisten alueiden yksinomaisen päätöksentekovaltaan ja antaa niille mahdollisuus tarvittaessa lähettää muilla politiikan osa-alueilla lausuntoja mahdollisista subsidiariteettiperiaatteen rikkomuksista.

EU-jäsenyys on turha itsenäisyyttä tai autonomiaa tavoittelevien alueiden kannalta. Tästä todisteena on Grönlannin ero EU:a edeltäneestä Euroopan talousyhteisöstä jo vuonna 1984. Grönlannista tulikin jo kauan ennen Yh-

distynyttä kuningaskuntaa ensimmäinen EU:sta eronnut hallinnollinen alue. Grönlannin EU-eron jälkeinen aika on ollut saarelle menestyksenkäs. Grönlanti ja Euroopan talousyhteisö solmivat Grönlannin eron jälkeen yhteistyösopimuksen, jonka mukaan Grönlanti saa vuosittain 200 miljoonan euron tuen vastineeksi siitä, että se sallii rajoitetut kalastuskiintiöt aluevesillään EU:n jäsenvaltioille.

Alueellistuminen (regionalisaatio) on myös yksi tapa suojata autonomisten alueiden itsemääräämisoikeutta osana EU-järjestelmää. Se heijastaa pyrkimystä säilyttää tietyssä määrin ulkopuolisista tahoista riippumatonta itsehallintoa alueellisella tasolla. Itävaltalaisen itsehallintoasioihin erikoistuneen kansainvälisten suhteiden tutkijan Wolfgang Danspeckgruberin mukaan itsemääräämisoikeus on mahdollista turvata osana alueellistumista erityisen ”itsehallinto plus alueellinen integraatio” -mallin avulla. Sitä voi kuvailla sisäisen suveriniteetin ja laaja-alaisten ulkoisten toimivaltuuksien yhdistelmäksi, joka sisältää merkittävän itsenäisyyden tai jopa yksinomaiset valtaoikeudet paikallishallinnossa, sekä kulttuurisissa, koulutuksellisissa, oikeudellisissa ja fiskaalisissa kysymyksissä.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

EU on edennyt yhdentymisessään liian pitkälle, mistä kertovat ongelmat niin euroalueella, maahanmuutossa, eri hallintotasojen välisissä suhteissa kuin ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteisen linjan muotoilussa. Sama linja ei sovi liian erilaisille jäsenmaille, joita keskipakoisvoimat vetävät erilleen kohti niiden omista lähtökohdista määriteltyjä intressejä.

Kesäkuussa 2016 varmistunut Brexit aloitti kehityskulun, jonka monet, näkökulmasta riippuen, toivovat tai pelkäävät johtavan koko Euroopan unionin hajoamiseen. Liipaisimella ei ole vain alueellinen integraatio, vaan koko ylikansallista päätöksentekojärjestelmää korostava globalisaatioprosessi, mikä paljasti Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi marraskuussa 2016. EU:n sisällä keskipakoisvoimia kiihdyttävät ristiriitauttavuudet ovat tällä hetkellä niin suuret, että EU tuskin selviytyy niistä muuntumattomana. Kysymys kuuluukin, että miten EU muuttuu.

Haluavatko EU:n jäsenmaat sitoutua tulevaisuudessa yhteen yhteiseen linjaan? Jos haluavat, niin silloin EU:sta kehittyisi liittovaltio tai jopa yhteinäisvaltio. Brexit ei jäädyttänyt EU:n liittovaltiokehitystä, vaan päinvastoin kiihdytti sitä ainakin pinnallisesti. Brexitin jälkeen EU-johtajat vannoinvat toimeenpaneuvansa kesäkuussa 2016 esiin nostetun Viiden puheenjohtajan raportiksi kutsutun asiakirjan, jonka mukaan euromaiden tulee luovuttaa toimivaltaansa EU-instituutioille, koska heidän mukaansa maailman toiseksi suurin talous ei voi toimia vain sääntöpohjaisesti. EU-toimijat näkivät Yhdistyneen kuningaskunnan eron myös mahdollisuudeksi edistää ajatusta yhteisestä EU-armeijasta.

Lopputuloksena puolestaan on EU:n hajoaminen, jos jäsenmaat haluavat torjua liittovaltion ja oman suvereniteettinsa menetyksen. EU:n liittovaltio- ja koko globalisaatiokehityksen kantavana voimana on ajatus valtioiden keskinäisriippuvaisuudesta, mikä ei salli niille omaa liikkumavaraa, joka uhmaisi yhteisesti kaikille parhaaksi määritellyn linjan. Toisiinsa nähden hyvin erilaisille valtioille määritetty yhteinen linja asettaa väistämättä osan valtioista paljon huonompaan asemaan kuin ne olisivat saadessaan valita omista lähtökohdistaan oman linjansa. Tämän vuoksi syvenevästä integraatiosta olisi osoitettava hyötyä eri valtioille, jotta niiden kannattaisi osallistua kehitysprosessiin.

Yhdysvaltalaisen Charles W Eliot -yliopiston professori Lawrence Summers havainnollisti heinäkuussa 2016 Financial Timesissa julkaistussa artikkelissaan EU:n ongelman hyvin ja esitti kehityskululle oman vaihtoehdon. Summersin mielestä Italian tulisi saada pelastaa pankkinsa EU:n sääntöjen

kieltämättä ja erillisten jäsenmaiden joko kieltää tai hyväksyä geenimuunnellut tuotteet tai pääomien liikkuvuuden niin halutessaan. Summers peräänkuuluttaakin globalismin sijaan kansainvälisen järjestelmän päätöksenteon perustaksi vastuuntuntoista nationalismia, jossa tunnustetaan valtion ensisijaisena tavoitteena olevan kansalaistensa hyvinvoinnin maksimointi, ei jokin abstrakti globaali hyvä.

Euroopan unionia kohti hajoamista vie se tosiasia, että laajan mantereen eri osien intressit ovat toisiinsa nähden hyvin erilaiset. Vahvalla keskusjohtoisuudella on hyvinkin mahdollista saada suuri ja heterogeeninen alue toimimaan yhtenäisesti, mutta Euroopan historia, jossa korostuvat itsehallinnolliset alueet ja niiden omaleimaiset identiteetit, tekee tehtävästä haasteellisen, jos ei mahdottoman. Käytännössä tämä toteutuisi vain kovin ottein, mikä pyyhkisi pois ylpeydellä vaalitun EU:n pehmeiden arvojen leiman pois. Samalla vaarana olisi, että Euroopan moninaisuudesta syntynyt ja kilpailun kautta hioutunut Euroopan sivistyksen elinvoima kärsisi keskusjohtoisuudesta.

Maantieteelliset erityispiirteet tekevät Euroopan unionin yhtenäisyyden ongelmaksi ensinnä valtioiden välillä. Pitäisikö Venäjälle asettaa pakotteita? Minkä maan kanssa tehdä kauppasopimus ja millä ehdoin? Kuinka monta pakolaista vastaanottaa? Mikä arvo valuutalla tulisi olla? Nämä ovat kysymyksiä, jotka nousevat valtion eteen pohdittaessa, kannattaako sen seurata EU:n yhteistä linjaa vai pyrkiä määrittelemään oma linjansa.

Toiseksi maantieteelliset erityispiirteet tekevät Euroopan unionin yhtenäisyyden ongelmaksi myös ylikansallisen ja aluetason välillä. EU heikentää aikaisemmin omien valtioidensa yhteydessä itsehallintoa nauttineiden alueiden lainsäädäntö-, toimeenpano- ja oikeudellisten instituutioiden toimivaltaa. Mitä enemmän alueella on ollut itsehallintoa, sitä voimakkaammin EU:lla on niitä heikentävä vaikutus.

EU:lla ei tarvitse olla vain kaksi vaihtoehtoa hajoamisen ja liitto- tai yhtenäisvaltioksi tiivistymisen välillä. Ainakin teoriassa tarjolla oleva kolmas tie merkitsisi sitä, että EU valitsisi EU:n keskusjohtoisuutta kritisoineen Unkarin pääministeri Viktor Orbánin tarjoaman vaihtoehdon, jossa unionista muodostuisi löyhä itsenäisten valtioiden välinen yhteisö. Tällöin EU muodostaisi yhteistyöareenan niille jäsenvaltioilleen, jotka haluavat tehdä yhteistyötä ja syventää yhteistyötään tietyllä politiikan osa-alueella.

EU:n kolmannessa tiessä koko EU:lle sääntelyä suoltavasta komissiosta muodostuisi eurooppalaisen yhteistyön sihteeristö, joka tiedottaisi yhteistyöhankkeista ja jakaisi parhaita käytäntöjä jäsenvaltioiden omaksuttavaksi. Euroopassa on tähän asti syntynyt valtioiden välisen vapaaehtoisen yhteistyön pohjalta monia menestystarinoita. Yksi niistä on Euroopan avaruusjärjestö ESA. Euroopan on menestyäkseen rakennettava tulevaisuutensa samanlaisten vapaaehtoisen yhteistyöhön perustuvien hankkeiden välillä. Miksi pakko edes tarvittaisiin?

Onko EU tarpeeksi joustava uudistuakseen löyhäksi valtioiden väliseksi liitoksi? Jäsenvaltioiden poliitikkojen liittovaltiokehitykseen uhraama poliittinen pääoma ja EU:n hallinnon potentiaalinen kitkavaikutus uudistuksiin ovat perusteita olettaa, että muutos ei tulisi olemaan helppo. Kyseinen ilmiö havainnollistetaan EU-hallintoonkin sovelletussa polkuriippuvuuden (path dependence) teoriassa. Se viittaa kehitykseen, jossa järjestelmän aiemmat valinnat vaikuttavat tuleviin valintamahdollisuuksiin.

Jäsenvaltioiden olisi suvereniteettinsa pelastaakseen oltava valmiita eroamaan EU:sta. Tähän on viitannut Ranskan kansallisen rintaman puheenjohtaja Marine Le Pen, jonka mukaan EU:n koneistoa ei ole mahdollista korjata ja että unioni romahtaa lopulta Neuvostoliiton tapaan. Le Pen kertoi ruotsalaiselle Dagens Nyheter -sanomalehdelle marraskuussa 2016 antamassa haastattelussaan, että hän haluaa purkaa EU:n ja korvata sen ”kansakuntien Euroopalla”.

EU:n löystymisen itsenäisten valtioiden liitoksi kokonaisuudessaan, EU:n hajoamisen kautta tai ilman, ei tarvitsisi välttämättä tarkoittaa, että Euroopan integraatio lakkaisi. Vaihtoehtona koko Euroopan tason integraatiolle ovat Euroopan integraation syveneminen naapurimaiden välillä, jolloin ne muodostaisivat oman Euroopan suuralueensa. Tämän mahdollisuuden otti esille Jean Monnet -professori Esko Antola vuonna 2009 julkaistussa EU:n Itämeri-strategiaa käsittelevässä raportissaan. Raportin mukaan jo viime vuosikymmenen lopulla oli käynyt selväksi, että EU-tason vaikeudet instituutioiden uudistamisessa oli luonut tarpeen luoda alueellinen integraatiomalli. Tämänkaltainen ajatus *monen nopeuden Euroopasta* on tunnustettu myös EU:n Amsterdamin sopimuksessa.

Integraation syventäminen alueelliselta pohjalta lähtee siitä yksinkertaisesta ajatuksesta, että maantieteellisesti toisiaan lähellä olevat valtiot jakavat yhteisen historian, yhteiset arvot ja tavoitteet monessa asiassa. Esko Antola nostaa Itämeri-strategiassaan mahdollisiksi tulevaisuuden eurooppalaisiksi suuralueiksi Itämeren ohella Visegradin, Tonavan, Välimeren ja Länsi-Euroopan. Näistä Puolan, Unkarin, Tshekin ja Slovakian muodostama Visegrad on jo noussut vuoteen 2016 mennessä Euroopan unionin sisäisen päätöksentekojärjestelmän liittoumaksi erityisesti maahanmuuttokysymyksessä. Suomen kannalta Itämeren alue tai paremminkin Pohjoismaat lisättynä Virolla ja Latviolla voisi olla potentiaalinen alueellisen integraation pohja.

Euroopan suuralueet voisivat olla välitason vaihtoehto niille valtioille, jotka pitävät koko Euroopan tason liittovaltiota liian etäisenä, mutta eivät katso kansallisvaltion voimavarojen enää riittävän kansainvälisessä kilpailussa. Suuralueet voisivat olla valuutta-alueita, kun nykyinen euroalue on maanosan laajuusena osoittanut toimimattomuutensa. Suuralue voisi myös toimia vapaakauppa-alueena, jollainen koko nykyisen Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen kattavan alueen ei enää välttämättä tarvitsisi olla. Aivan kuten

Dani Rodrik on teoksessaan *The Globalization Paradox* nostanut esille, tuontitullit, tuet ja muut valtion aktiiviset toimet ovat usein olleet edellytyksenä sille, että taloudellisesti kehittymättömät maat ovat onnistuneet kehittymään.

Tällä hetkellä osana EU:n muodostamaa talousaluetta on liian erilaisia valtioita samaan vapaakauppa-alueeseen ilman kehityseroja korjaavia toimia. Kohtalonkysymyksenä sille, voiko koko Euroopan unionin nykyisin muodostama alue olla vapaakauppa-alue, on se, suostuvatko Euroopan valtiot samalla jatkamaan tavaroiden ohella nykyistä ihmisten vapaata liikkuvuutta ja suorittamaan tulonsiirtoja taloudellisesti vähemmän kehittyneille valtioille. Brexitin kannattaneet brittiläiset vaikuttajat ovat tätä kritisoineet. Pohjoismaiden suuralue voisi olla Suomelle kotimarkkinat, jonka pohjalta Pohjoismaiden olisi vientivetoisina maina mahdollista laajentaa kauppasuhteitaan kauppasopimusten avulla. Tämä on tietysti vain yksi vaihtoehto Suomen nykyiselle asemalle. Toisen vaihtoehdon tarjoaa aikaisempina vuosikymmeninä erinomaisesti ratkaisuksi havaittu täysi valtiollinen itsenäisyys.

Toimivamman yhteistyömallin löytämiseksi Euroopan täytyy katsoa taakse maanosamme historiaan ja Pyhään saksalais-roomalaiseen keisarikuntaan. Keisarikunta oli koossa tuhat vuotta ja sen maantieteellinen levinneisyys vastasi melko tarkasti Euroopan hiili- ja teräsyhteisön vuonna 1952 perustaneiden kuuden valtion pinta-alaa. Keisarikunnan hallintokaupunki Regensburg oli 1600-luvulla aikansa Bryssel, jonne keisari Ferdinand III saapui 60 muusikon ja kolmen kääpiön kanssa. Keisarikunnan *Reichstag* (valtiopäivät) vastasivat paljolti EU:n ministerineuvostoa, jossa keisari tapasi valtakunnan prinssijä, piispoja, markiiseja ja muita VIP-henkilöitä. Valtiopäivien neuvottelut kestivät yli vuoden.

Pyrkimykset tehdä Pyhästä saksalais-roomalaisesta keisarikunnasta keskusjohtoinen valtakunta epäonnistuivat kerta toisensa jälkeen valtiopäivien pitäessä löyempää liittoa parempana. Habsburgeihin kuulunut Ferdinand II halusi kuitenkin edetä päättäväisesti kohti keisarin itsevaltiutta. Hänen käsystään alkoi vuonna 1618 30-vuotinen sota, joka alkoi keskushallinnon ja alueiden välisistä suvereniteettiin liittyvästä kiistasta, jatkui protestanttien ja katolilaisten välisenä uskonsotana ja päättyi ulkovaltojen liittyttyä sotaan yleiseen sekasotkuun ja teurastukseen.

Pyhä saksalais-roomalainen keisarikunta menetti lopullisesti keskusjohtoisen luonteensa Westfalenin rauhassa vuonna 1648 sen jälkeen, kun se oli heikentynyt 30-vuotisen sodan aikana. Valtiopäivät kokoontuivat vuonna 1653 ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin. Keisari Ferdinand III halusi keisarikunnasta keskusjohtoisen valtakunnan, mutta valtiopäiville saapuneet prinssit valitsivat hajautetun hallintamuodon. Prinssit hylkäsivät esimerkiksi keskushallinnon verotusoikeuden kysymyksessä, joka on ajankohtainen Euroopan unioninkin yhteydessä.

Pitkään vallinneen historiallisen näkemyksen mukaan muutos johti val-

takunnan sirpaloitumiseen ja geopolittiseen mitättömyyteen. Preussilainen historioitsija Heinrich von Treitschke kuvailikin keisarikunnasta tulleen mädäntyneiden imperiaalisten muotojen kaoottinen sekasotku aina siihen asti, kunnes se hajosi lopullisesti lähes huomaamatta vuonna 1806.

Nykyään huomiota on saanut kuitenkin revisionistinen historiankäsitys. Sen mukaan vuoden 1653 jälkeistä keisarikunnan Reichstagia voidaan pitää prototyypinä nykypäivän EU:lle ja nimenomaan hyvässä mielessä. Mainzin yliopiston historioitsija Peter Claus Hartmannin mukaan vanha imperiumi, huolimatta poliittisen ja sotilaallisen vaikutusvallan puutteestaan, oli erityisen monimuotoinen ja vapaa sen ajan Euroopan mittakaavassa. Yksi sen alaisista, Johann Wolfgang von Goethe, kirjoittikin keisarikunnan olleen paikka, jossa rauhanaikana jokainen saattoi vaurastua.

Hartmannin ja von Goethen näkemysten perusteella ja yhä keskusjohdoisuuden mukanaan tuomat ongelmat huomioon ottaen Euroopan unionin jäsenvaltioiden ei tulisiakaan pelätä löyempää keskinäistä liittoa. EU:n kriisi olisikin mahdollista nähdä mahdollisuutena kehittää ja korjata EU:n rakenteita. Lähtökohtana tässä olisi suvereniteetin luovuttaminen ylikansalliselta tasolta alemmalle tasolle.

Euroopan unionin kriisi tulee nähdä mahdollisuutena tervehdyttää koko maanosan poliittinen elämä. Eurooppaan tulee palauttaa vapaa tahto kaiken poliittisen toiminnan perustaksi. Katse on suunnattava menneisyyteen ja otettava sieltä oppia tulevaisuuden suunnan määrittelemiseksi. Poliitikkojen tulee oppia, että maanosamme yhdistämistavoitteet ovat aina johtaneet suuriin ongelmiin. Maanosamme monimuotoisuus tulee myös nähdä uhan sijaan nimenomaan mahdollisuutena, joka on tuottanut vuosisatojen ajan vapautta, luovuutta ja sitä kautta lopulta vaurautta.

Euroopan unionin nykyisessä tilanteessa tulisi muistaa monien Eurooppa-ajattelijoiden opetukset. On muistettava, kuinka Churchill varoitti yhdistämisestä Eurooppaa hallitusten mahtikäskyillä, vaan pikemmin kansalaisten vapaasti ilmaisemalla tahdolla. On muistettava François Guizot'ta, jonka mukaan juuri Euroopan moninaisuus selitti Euroopan sivistyksen jatkuvan elinvoiman ja kyvyn uudistua. On muistettava myös Fernand Braudelia, jonka mukaan Euroopan yhdentyminen voisi onnistua paljon taloutta ja erityisesti politiikkaa paremmin kulttuurielämässä.

Pitkä kulttuurielämän yhteistyö lähentäisi Euroopan eri kansoja ja niiden yksilöitä toisiinsa, minkä tuloksena tulevaisuudessa myös poliittinen integraatio voisi potentiaalisesti olla mahdollista. Euroalueen ja yhtenäisen maahanmuuttopolitiikan sijaan Euroopan yhteistyön tulisikin koostua mieluummin ylikansallisista urheilusarjoista, kulttuurifestivaaleista ja kaikenlaisesta sivistyksellisestä toiminnasta, joka opettaa eurooppalaisia muiden maiden kielistä ja kulttuureista.

Eurooppa voi vapautua nykypäivän Euroopan unionia vaivaavista vitsauk-

sista rakentamalla itsensä itsemääräämisoikeuden ja kansallisten ja paikallisten identiteettien varaan. Olennaista on ymmärtää, että Eurooppa ei voi olla vapaa ilman vapautumista keskusjohtoisuuden kahleista. Kansalaisten vapaan tahdon määräämä kehityssuunta vapauttaisi Euroopassa ne kehitysvoimat, jotka ovat maanosasta kerran suuren tehneet. Vähemmän ennalta määrättyä ohjailua ja enemmän kansalaisten äänen kuulemista olisi hyvä kehityssuunta sekä Euroopan valtioille, että alueille. Kansainvälistä yhteistyötä ne voivat tarpeen mukaan harjoittaa solmimalla kansainvälisiä sopimuksia. Siihen ovat kaikki valtiot kysyneet hyväksi havaitulla tavalla jo ennen Euroopan unionin perustamista.

LÄHTEET

Johdanto

Pasi Holm, Janne Huovari & Markus Lahtinen: Miten euroalue kehittyy?, Suomen Perusta 2013

Heikki Koskenkylä: Euroopan talous- ja rahaliiton tulevaisuus. – onko euro pelastettavissa?, Suomen Perusta 2016

Simo Grönroos (toim.): Euro vai ei? – eurokriisi ja Suomen vaihtoehdot, Suomen Perusta 2013

Simo Grönroos 5.8.2016: "Maahanmuutto repii Eurooppaa"
www.suomenperusta.fi/ajatus/maahanmuutto-repii-eurooppaa/

Luku 2

Jonathan I. Charney, 'Universal International Law', *The American Journal of International Law*, Vol. 87 (1993).

Gennady Danilenko, *Law-making in the international community*, Dordrecht: Nijhoff (1993).

Thomas M. Franck, 'Legitimacy in the International System', *American Journal of International Law*, Vol. 82 (1988).

Louis Henkin, *International Law: Politics, Values and Functions*, 216 RECUEIL DES COURS 9 (1989).

Myres S. McDougal, 'Law and Peace', *Denver Journal of International Law*, Vol. 18 (1989).

Luku 3

Samuel P. Huntington, *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. Simon & Schuster (2004).

Julian Bergmann and Arne Niemann, 'Theories of European Integration and their Contribution to the Study of European Foreign Policy', Paper prepared for the 8th Pan-European Conference on International Relations, Warsaw 2013.

Erkki Toivanen, Eurooppalaisuuden rajoilla. Helsingissä: Otava, 2005.

Luku 4

Eve Hepburn, Forging autonomy in a unitary state: The Åland Islands in Finland, 12 (4/5) Comparative European Politics 2014.

Frédéric Lordon, 'La machine bruxelloise s'emballe. Un peuple européen est-il possible?', Le Monde Diplomatique, avril 2014.

Sia Spiliopoulou Åkermark (ed.), The Åland Example and its Components. Relevance for International Conflict Resolution, The Åland Islands Peace Institute, Mariehamn, 2011.

Sia Spiliopoulou Åkermark, Eduardo J. Ruiz Vieytes, Inigo Bullain, Sören Silverström, Susanne Eriksson, Roger Nordlund (toim.), Constitutions, Autonomies and the EU, 3 Report from the Åland Islands Peace Institute 2008.

Sarah Stephan, Regional voices in the European Union – regions with legislative power and multi-level governance. Perspectives for the Åland Islands, 1 Report from the Åland Islands Peace Institute 2010.

Michael Tkacik, 'Characteristics of Forms of Autonomy', 15 International Journal On Minority & Group Rights (2/3) 2008.

Stephan Weatherhill ja Ulf Bernitz, Ulf (toim.), The role of regions and sub-national actors in Europe. Essays in European Law, Hart Publishing, Oxford, 2005.

Marc Weller ja Stefan Wolff, Autonomy, Self-governance and Conflict Resolution. Innovative approaches to institutional design in divided societies, Routledge, Abingdon, 2005.

Johtopäätökset

Esko Antola, EU Baltic Sea Strategy, Report for the Konrad-Adenauer-Stiftung London Office, 2009.

Aymeric Chauprade, Géopolitique: Constantes et Changements dans l'Histoire, Ellipses, 2007.

Paul-Marie Coûteaux, L'Europe vers la guerre, Michalon, 1998.

The Economist, The Holy Roman Empire: European disunion done right, 19.12.2012.
Luettavissa: www.economist.com/news/christmas/21568659-old-empire-offers-surprising-lessons-european-union-today-european-disunion-done

Fareed Zakaria, The Post-American World, W. W. Norton & Company, 2009.

Dani Rodrik, The Globalization Paradox: Why Global Markets, States, and Democracy Can't Coexist, Norton & Company, 2011.

Stratfor, The Geopolitics of France: Maintaining Its Influence in a Changing Europe, 13.9.2010.
Luettavissa: www.stratfor.com/analysis/geopolitics-france-maintaining-its-influence-changing-europe

Stratfor, The State of the World: Germany's Strategy, 12.3.2012.
Luettavissa: www.stratfor.com/weekly/state-world-germanys-strategy

SUOMEN PERUSTA -AJATUSPAJAN JULKAISUJA

Miten euroalue kehittyi? (2013)

Euro vai ei? – Eurokriisi ja Suomen vaihtoehdot (2013)

Kunnat kuntoon! – Puheenvuoroja kuntien ongelmista ja mahdollisuuksista (2014)

Kohti parempaa Eurooppaa (2014)

Suomen talous ja talouspolitiikan linja – Miten Suomi saadaan uudelleen nousuun? (2014)

Vapaaehtoinen ruotsi on hyvinvointietu – Suomenkielisten näkökulma kielipolitiikkaan (2014)

Venäjä: uhka vai mahdollisuus? – Avointa keskustelua Suomen Venäjä-suhteesta (2014)

Kansankodin kuolinvuoteella - Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto (2015)

Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta (2015)

Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous – Osa 1: Toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot (2015)

Punavihreä kupla – Perussuomalaiset ja media (2015)

Siirtolaiskriisi – puheenvuoroja muuttoliikkeen syistä ja seurauksista (2015)

Onko Euro pelastettavissa? – EMU:n kehittämissuunnitelmien arviointia ja Suomen linja (2016)

Turvallisuus uhattuna – maahanmuutto, turvallisuustilanne ja kansalaispartiot (2016)

Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet – imagon suojelusta rajojen suojelemaan (2016)

Epäneutraali sukupuolikirja – näkökulmia sukupuolikeskusteluun (2016)

Integraatio vastatuulella – kuinka Brexit ja Trump-ilmiö haastavat globalisaation ja federalismin (2016)